№ 75 ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, 7 ԱՊՐԻԼԻ

1910

ԵՐԵՍՈՒՆՆՈՒԹԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, 7 ԱՊՐԻԼԻ № 75

Տարեկան գինը 10 բուբլի. կէս տարվանը 6 բուբլի.
Առանձին համարները ԱՄԵՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.
Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատանը.
Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція «Мшакъ» Сергіевская ул., № 5.
Կամ Tiflis, Rédaction «Mschak».
Խմբագրատան տելեֆօն № 253.

ՄՇԱԿ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօնի օրերից).
Ցայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզվով.
Ցայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 20 կոպէկ.
Տպարանի տելեֆօն № 228

ՄՇԱԿ

Հասցէն. ТИФЛИСЪ, Редакція «МШАКЪ».
TIFLIS. Rédaction «MSCHAK».

ԱՊՐԻԼԻ 1-ԻՑ ՄԻՆՉԵՒ ՏԱՐՎԱՑ ՎԵՐՋԸ
8 ՌՈՒԲԼԻ

12 ամսվ.՝ 10 ր., 6 և 7 ամսվ. 6 ր., ամսակ. 1 ր. Ամերիկա՝ տարեկան 6 դոլլար, Եւրոպա՝ 32 ֆր., Պարսկաստան՝ 10 ր., Թիւրքիա՝ 120 ղրուշ: Հասցէն փոխելու համար պէտք է ուղարկել նաեւ հին հասցէն, նոյնպէս և 40 կոպ. (կարելի է և նամակադրոշմով):

Ցայտարարութիւնների համար վճարում են. I երեսի վրա իւրաքանչիւր տողատեղին 20 կոպ., վերջին երեսի վրա՝ 10 կոպ.: Կովկասից դուրս յայտարարութիւնները ընդունվում են բացառապէս Торг. Домъ „Л. и Э. Метцль и К°" ֆիրմայի միջոցով Մոսկվայում, Պետերբուրգում և Վարշավայում:

ԱՊԱՌԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԿԱՄ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՉԷ ԸՆԴՈՒՆՎՈՒՄ

Adresse Télégraphique SANITAS
Адресъ телеграммъ САНИТАСЪ Тифлисъ

ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
ԴԵՂԱՏԱՆ ՄԹԵՐՔՆԵՐԻ
ԱՌԵՒՏՐԻ
ԹԻՖԼԻՍ, ԲԱԳՈՒ, ԲԱԹՈՒՄ.

ԻԴԷԱԼԱԿԱՆ ՄԻՋՈՑ
ՀԱՐԲՈՒԽԻ դէմ
ԲԱՄԲԱԿ „ՖՕՐՄԱՆ"

Պահեստը՝ Кавказское Т-во Торговли Аптекарскими Товарами—Թիֆլիսում, Բագւում և Բաթումում: 383. 1—1
ա.

ԵՍ, ԱՆՆԱ ՉԻԼԼԵԱԳ,

աճեցրել եմ իմ անսովոր երկար (185 սանտիմէտր երկար.) մազերս—որ յիշեցնում է Լօրէլէյի մազերը—շնորհիւ իմ հնարած առանձին պոմադայի 14-ամեայ ԳՈՐԾԱԾՈՒԹԵԱՆ: Այդ պոմադան ճանաչված է լաւ միջոց մազերը թափվելու դէմ, միևնոյն ժամանակ նպաստում է նրանց աճման և արմատների ամրացման: Տղամարդիկ, շնորհիւ այդ պոմադայի, ունենում են խիտ և ճոխ երկար մօրուք, նոյնպէս և (մինչև անգամ կարճ ժամանակեայ գործածութիւնից յետոյ) գլխի մազերի և մօրուքի բնական փայլ: Միևնոյն ժամանակ պոմադան պահպանում է մազերը շուտ ճերմակելուց, նոյնիսկ ծերութեան ժամանակ:

Բանկայի գինը՝
3 եւ 5 ռուբլի

Գլխաւոր պահեստ՝ Кавказское Т-во Торговли Аптекарскими товарами, Թիֆլիսում, Բագւում և Բաթումում: (շ. ն.) 85 (ա.). 25—22

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՏՈՒՆ
(Զուբալովի անուան)
Դերասանուհի Օ. Մ. ՄԱՅՍՈՒՐԵԱՆԻ
Բարեհաճ մասնակցութեամբ տ. Աֆրիկեանի, օպերային արտիստ Ն. Դ. ՂՈՒԿԱՍԵԱՆԻ, Զարէհի և հայ դերասանական խմբի անդամների կը ներկայացնէ
I
ԶԱՐԱԳՈՒՇԱԿ ԲԱՅԼ
Կոմ. 3 գործ., հեղ. Կարէեվի, թարգմ. Ալայեանի:
II
ԲԱՐԵԳՈՐԾՈՒՀԻ
Տեսարան 1 գործ. Պերսիանինովի, թարգ. Ոսկանեանի: Մասնակցում են. տ. տ. Մայսուրեան, Գուլազեան, Զարէհ. պ. պ. Ալլահվերդեան, Զարէհ, Մամիկոնեան, Յարութիւնեան և ուրիշներ:
III
←⊕ ՀԱՄԵՐԳ ⊕→
Մասնակցութեամբ տ. տ. Աֆրիկեանի, Մայսուրեանի և պ. Ն. Դ. Ղուկասեանի:
Տեղերի գները 2 ր. 50 կ. մինչև 50 կ.
Սկիզբը ուղիղ ժամը 8-ին:
Տոմսակները վաղօրօք կարելի է ստանալ Արշվանգի մագազինում, Դվօրցօվայա փող., իսկ ներկայացման օրը թատրոնի կասսայում:
Ռեժիսեօր՝ տ. ՄԱՅՍՈՒՐԵԱՆ
(և. չ.) (ա.) 392. 2—2

ԲԺԻՇԿ
Գ. Յ. ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ
Ներքին եւ վիրաբուժական (խիրուրգ.) հիւանդութիւններ.
Ընդունելութիւնը (առաւօտեան ժ. 11—1. երեկոյեան ժ. 5—7.
Երևանեան հրապարակ—Պուշկինսկ. փ., № 1.
(և. հ. կ.) (ա.) 1045. 100—82

ՊԱՍՏԱՌՆԵՐ
(ОБОИ)
ԵՂԲ. ՏԱՐՆՕՊՕԼ
ՖԱԲՐԻԿԱՅԻ
8 կ. սկսած մինչև 6 ր. իւրաքանչիւր փաթեթը (բուլօ):
Ունի պահեստներ Ռուսաստանի բոլոր մեծ քաղաքներում:
ԲԱԺԱՆՄՈՒՆՔԸ ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ
Գօլօվինսկի պր., 21, Արտիստ. Ընկ. շէնքում.
ՏԵԼԵՖՕՆ № 355.
ԳՆԵՐԸ ՖԱԲՐԻԿԱՅԻՆ
ՆՄՈՒՇՆԵՐԸ ՁՐԻ
(հ.շ.) (ա.) 310. 50—6

ԱՄԵՐԻԿԱԿԱՆ ՇԱՀԵՐԸ

Մեր ընթերցողներ, անշուշտ, ուշադրութիւն դարձրին այն հանգամանքի վրա, որ Միացեալ-Նահանգների նախկին նախագահ Ռուզվէլտը առանձին ընդունելութիւն գտաւ Եւրոպայում:

Մանաւանդ Ֆրանսիան և պատրաստակամ վերաբերմունք ցոյց տուին դէպի նա գերմանական և աւստրիական արքունիքները:

Ռուզվէլտն ինքը խոշոր պետական մտածողութեամբ օժտված մի անհատ է և արժանի է յատուկ ուշադրութեան ու յարգանքի: Բայց, անտարակոյս, բացի Ռուզվէլտի անհատական բարեմասնութիւններից կան և ուրիշ նկատումներ, որոնք դարձնում են նրան կարևոր և գնահատելի մի անձնաւորութիւն:

Դա այն խոշոր խնդիրն է, որ բովանդակում է իր մէջ ամերիկական շահերի գիտակցութիւնը և պաշտպանութիւնը:

Ամերիկական շահերն արդէն խօսեցնել են տալիս իրանց մասին և զգացում են որոշ տեղ գրաւել համաշխարհային խոշոր շահերի շարքում, սահմանելով իրանց համար ազդեցութիւնների շրջանակներ:

Ամերիկական շահերը մինչև վերջին ժամանակները սահմանափակվում էին ամերիկական ցամաքով և մերձակայ կղզիներով: Նրանք համեմատաբար փոքր դեր էին կատարում միջազգային համաշխարհային մեծ տնտեսութեան կռհակների մէջ և Եւրոպան նրանց մասին ունէր սահմանափակ գաղափար:

Բայց ահա մի երկու տասնեակ տարի է, որ Միացեալ-Նահանգները կամաց-կամաց ընդարձակում են իրանց ազդեցութեան ոյժը և այժմ հանդէս են գալիս այնպիսի պահանջներով, որոնք անհանգստութեան և հոգածութեան առիթներ են ծառայում եւրոպական պետութիւնների համար:

Կուբա կղզու առիթով ծագած պատերազմի ժամանակ Միացեալ-Նահանգների կառավարութիւնը հանդէս եկաւ իբրև վճռադատ կողմ և օգտվելով դէպքից ձեռք կարկառեց Ֆիլիպինեան կղզիների վրա, որով հաստատեց իր գերակշռող ազդեցութիւնը Մեծ-Ովկիանոսի մի մեծ շրջանի վրա:

Միացեալ-Նահանգների ախորժակը օրէ-ցօր մեծանում է և ձգտում է աւելի ևս ընդարձակվել:

Ամբողջ Ամերիկան ընկել է Միացեալ-Նահանգների տնտեսական և բարոյական ազդեցութեան տակ: Այդ պետութեան աւելի քան երկու և կէս միլիարդ բուբլու արժէքի դրամագլուխներ ներկայումս գտնվում են ամերիկական միւս երկիրների ձեռնարկութիւնների մէջ:

Այժմ Միացեալ-Նահանգները ձգտում են հաստատ պատուանդան ունենալ իրանց ոտքի տակ տնտեսական գործառնութիւնների համար Հեռաւոր Արևելքում՝ Չինաստանի և Ճապօնիայի շուկաներում և ձեռնարկութիւնների մէջ: Ներկայումս Միացեալ-Նահանգները աւելի քան 600 միլիօն բուբլու արժէքի տնտեսական գործեր ունեն: Հեռաւոր Արևելքում և յոյս ունեն այդտեղ ընդարձակ տնտեսական նուաճումներ անել:

Նոյն Ռուզվէլտը, որ ներկայումս Եւրոպայում հիւր է, մի քանի ժամանակ առաջ հիւր եղաւ Չինաստանի և Ճապօնիայի ազդեցութեան շրջաններում: Նա ուշի ուշով ուսումնասիրում էր այնտեղի տնտեսական-քաղաքական պայմանները և նիւթ էր պատրաստում ապագայ խոշոր գործառնութիւնների համար:

Ենթադրվում է, որ Եւրոպայում նոյնպէս նա միայն հասարակ այցելու չէ, այլև որոշ քաղաքական ծրագիրներով ճանապարհորդող պետական մտածող և գործող:

Ամերիկական շահերի պաշտպանութեան և ամերիկական ազդեցութեան շրջանակների ընդարձակման խնդիրը օրէ-ցօր խոշորանում է և ձգտում է վճռական դեր կատարելու միջազգային յարաբերութիւնների մէջ:

Ա. Քալանթար

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Պետերբուրգ, 5 ապրիլի

Մայիսի 2—5-ը Մօսկվայում, բորսայի շէնքութեան մէջ, տեղի կունենայ արդիւնաբերութեան ու առևտրի ներկայացուցիչների համառուսական համագումարը Միջնաւոր Արևելքի հետ առևտրական յարաբերութիւնները զարգացնելու միջոցների հարցի առիթով: Համագումարին մասնակցել կարող են բորսային կօմիտէտները, առևտրի ու մանուֆակտուրայի խորհրդի բաժանմունքները, առևտրի ու մանուֆակտուրայի կօմիտէտները, առևտրական ու արդիւնաբերական համագումարները և առանձին առևտրա-արդիւնաբերական ձեռնարկութիւնները: Ցանկացողները պէտք է տեղեկացնեն վաղօրօք հետևեալ հասցէով. Москва, биржа, Организаціонному Комитету. Անդամավճարն է 10 բուբլի: (Հ. Գ.)

Պետերբուրգ, 5 ապրիլի

Ղզլարի պետական գանձատան վրա գործած զինված յարձակման առիթով հոկտեմբերեանները Դումա մտցրին հետևեալ յայտարարութիւնը. «Ի նկատի ունենալով Կովկասում շարունակվող աւազակութիւնները, մենք առաջարկում ենք հարցում ուղղել մինիստրների խորհրդի նախագահին և Կովկասի Փոխարքային՝ թէ ինչպիսի՞ միջոցներ են նրանք խորհում ձեռք առնելու ի պաշտպանութիւն ազգաբնակութեան, արքունի և մասնաւոր հաստատութիւնների»: Հարցապնդողները մատնանշում են, որ կովկասեան իշխանութեան միջոցների թուլութիւնը և նրանց աննպատակայարմար գործադրութիւնը այն հետևանքն են ունենում, որ Թերեքի շրջանի խաղաղ ազգաբնակութիւնը և արքունի հաստատութիւնները գտնվում են մշտական երկիւղի մէջ: (Հ. Գ.)

Վարշավա, 5 ապրիլի

Սենատորական քննութեան շնորհիւ գործավարութեան մէջ երևան հանված լուրջ անկանօնութիւնների պատճառով մի քանի աչքի ընկնող պաշտօնեաներ արձակվեցին պաշտօնից նահանգական ինտենդանտութեան կարգադրութեամբ: (Հ. Գ.)

Բուդապեշտ, 5 ապրիլի

Արքիդուքս Իօսիֆի մօտ ի պատիւ Ռուզվէլտի կայացաւ նախաճաշ: Ներկայ էր պրեմիեր Խեդերվարին:

Միջպարլամենտական կօնֆերէնցիան ողջունեց Ռուզվէլտին իբրև խաղաղութեան միջնորդի ունգարական հողի վրա, որ ոռոգված է ազատութեան ու սահմանադրութեան մարտի մէջ թափված արիւնով: (Հ. Գ.)

Պարիզ, 5 ապրիլի

Ռուզվէլտի քարտուղարը «Մատէնին» ուղղած հեռագրով կորականապէս հերքում է այն տեղեկութիւնը, իբր Ռուզվէլտի և Էրենտալի խօսակցութիւնը վերաբերում էր զինաթափի հարցերին և ընդհանուր տնտեսական կազմակերպելուն: (Հ. Գ.)

Կօպէնհագէն, 5 ապրիլի

Ֆօլկէտինգը արձակվում է մայիսի 6-ին. ընտրութիւնները կը կայանան 7-ին: (Հ. Գ.)

ՉԻՆԱԿԱՆ ԳՈՐԾԵՐԸ

Լոնդոն, 5 ապրիլի

Րէյտէրին հաղորդում են Զանշից, որ բոլոր արտասահմանեան հիւպատոսարանները, բացի անգլիականից, հրդեհված են: Զօրքերը չեն դիմադրում ապստամբներին: Բոլոր միսիօնէրներին պատուիրագրված է մեկնել նահանգի սահմաններից, որովհետև չին պաշտօնեաները, վախենալով ընդհանուր ապստամբութիւնից, հրաժարվում են պաշտպանութիւն ցոյց տալ օտարազգիներին: Փոխարքան ուղարկեց 2000 զինուոր: Լուրերին նայած, նահանգապետը սպանված է. ուրիշ տեղեկութիւնների համաձայն՝ թագնըվել է: (Հ. Գ.)

Զանշ, 5 ապրիլի

Նահանգապետը և նրա որդին սպանվեցին ապստամբների ձեռքով. տունը քարուքանդ է արված: Գիշերով առանց ճրագների գնացող անգլիական մի մարտանաւ ընդհարվեց ուրիշ մի նաւի հետ: Լուրերի համաձայն, ընդհարման ժամանակ սպանվել են մարտանաւի վրա գտնվող երեք գերմանացի միսիօնէրներ: Զանշում գտնվում են ընդամենը 8 գերմանացի միսիօնէրներ, որոնք նախօրօք ստացած տեղեկութիւնների շնորհիւ բոլորն էլ թագնվել են պատշաճ տեղում: (Հ. Գ.)

Լոնդոն, 5 ապրիլի

Րէյտէրին հաղորդում են Զանշից, որ հանգստութիւնը վերականգնված է. պետական գանձատան կառավարիչը կանգնեց իշխանութեան գլուխ: (Հ. Գ.)

Պէկին, 5 ապրիլի

Քանի որ չին կառավարութիւնը թոյլ տուեց Խուբէյասնան նահանգի ազգաբնակութեան՝ չինական ակցիօնեական դրամագլուխ գոյացնել Խանկօու-Սիչուան երկաթուղագծի կառուցման համար, Սիչուան նահանգի բնակիչները ևս վճռել են Պէկին պատգամաւորներ ուղարկել՝ միջնորդելու կառավարութեան առաջ, որ թոյլ տրվի դրամագլուխ ժողովել յիշեալ գծի կառուցման համար, որպէսզի վերջնականապէս արգելք առաջ գայ արտասահմանեան դրամատէրերի մասնակցութեան համար: Ձեռնարկութեան մէջ շահագրգռված արտասահմանեան չորս կառավարութիւնները բողոք ուղարկեցին Չինաստանին: Չինական կառավարութիւնը դեռ չէ պատասխանել:

Չորս պետութիւնների ֆինանսական խմբակների միջև տարաձայնութիւններ են տեղի ունենում. անգլիացիները ցանկանում են ստանալ Չէնդուֆուին մօտ գտնվող մասը՝ հաւանօրէն Տիբէտի վրա ազդելու նկատումով. ֆրանսիացիները ցանկանում են ստանալ միևնոյն մասը: Ամերիկացի ֆինանսական խմբակների միջև ևս տարաձայնութիւն կայ:

Չինական կառավարութիւնն առաջարկում է անբերրիութեան պատճառով Մանջուրիա հացահատիկ արտահանելու դէպքում ազատ թողնել ցորենի ներմուծումը չինական արևելեան երկաթուղագծի շրջանը և Խարբին: Այդպիսով ռուս վաճառականները հնարաւորութիւն են ստանում մշտապէս հացահատիկ արտահանել իբրև ալիւր Պրիամուր և Ուսուրի երկիրը: (Հ. Գ.)

ԹԻՒՐՔԻԱ ԵՒ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ

Ֆէրիզօվիչէ, 5 ապրիլի

Եկաւ ութ բատալիօններով պատժիչ զօրամասի հրամանատար Շեվքէթ-Տուրղութ փաշան: Եկած զօրքերի մի մասը ուղարկվեց Պրիզրէն, մի մասը՝ Իփէկ: Գործողութիւնների սկիզբը սպասվում է այս օրերս: Տուրղութ փաշայի կարծիքով, որին Գործակալութեան թղթակիցը այցելեց բանակում, զօրամասի նպատակն է զինաթափ անել ալբան ազգաբնակութիւնը, վերականգնել կառավարական պրեստիժը և մտցնել սահմանադրական բարենորոգումներ: Որովհետև ալբանացիները շատ լաւ են զինված, հրամանատարը ուղարկված զօրքերի թիւը սակաւ է գտնում, սակայն նա հաւատում է բարեյաջող վերջաւորութեան: Ալբանացիները փութկոտութեամբ պատրաստութիւնների մէջ են: Բոլոր ցեղերը համաձայնութեան են եկել: Ընդամենը հաշւում են 40,000 զինված տղամարդ: Ալբանացիները մտադիր են փակել Կաչանի անցքը, քարուքանդ անել երկաթուղին, գրաւել զօրքի օդակը, յետոյ յարձակվել քաղաքի վրա: Առայժմ չը կան տեղեկութիւններ կռիւների մասին, բացի այն հրոսակախմբերի գործողութիւններից, որոնք վխտում են Իփէկի մօտերը: Ամենքն էլ պատրաստութիւններով են զբաղված առաջիկայ արշաւանքի համար: (Հ. Գ.)

Կ. Պօլիս, 5 ապրիլի

Ռուսաց դեսպանի մօտ կայացած ճաշին ներկայ էին մեծ-վէզիրը, սուլթանի պալատի պաշտօնեաները, պատգամաւորներ, ֆրանսիական և իտալական դեսպանները: Երեկոյեան տեղի ունեցաւ խնճոյք ռուսական գաղութի անդամների ներկայութեամբ: (Հ. Գ.)

Սպահան, 5 ապրիլի

Շուլիստան դիմող անգլիական կարաւանը ենթարկվեց աւազակների յարձակման: Կռւի ժամանակ սպանվեցին 2 անգլիացի սիպայներ հիւպատոսի պահակախմբից: Տեղիս անգլիական հիւպատոսը մեկնեց դէպքի տեղը: (Հ. Գ.)

ԱՆԳԼՕ-ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՓՈԽԱՌՈՒԹԵԱՆ ՄԵՐԺՈՒՄԸ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻՆ

Պարսից կառավարութիւնը պաշտօնապէս հաղորդեց ռուսաց և անգլիական դեսպաններին, որ նա չէ կարող փոխառութիւն կապել՝ քանի դեռ Ռուսաստանը և Անգլիան կը պնդեն քաղաքական բնաւորութիւն ունեցող պայմանների վրա, որոնք անմիջապէս չեն վերաբերվում փոխառութեան ճիշդ վճարումների ապահովութեանը: Որպէս հաղորդում է «Times» լրագրի Թէհրանի թղթակիցը, կարելի է սպասել, որ երկու պետութիւնները, եթէ ոչ այս րոպէին, գոնէ մի քանի ժամանակից յետոյ կը հրաժարվեն այն քաղաքականութեանն պահանջներից…

ծութիւնը, որը մարմնացած էր փոխառութեան այն պայմանների մէջ, որ այժմ մերժում է Պարսկաստանը։ Հրաժարվելով արտասահմանեան փոխառութիւնից, պարսից կառավարութիւնը ենթարկվեց մէջլիսի տրամադրութեանը։ Նա յոյս ունի անհրաժեշտ միջոցները հէնց իր երկրում ձեռք բերել։ Շահի թանգագին քարեղէնների վաճառքը խոստանում է երկրին 750 հազար ֆունտ։ Ապա սպասվում է եկամուտ փողերանոցից, որը կառավարութիւնը որոշեց շահագործել ինքնուրոյն կերպով, փոխանակ (ոպէս մինչև այժմ էր լինում) զիջնելու այդ բանը մասնաւոր անձանց և հիմնարկութիւններին։ Վերջապէս, խոշոր յոյսեր են դրվում նախագծված ներքին փոխառութեան վրա։ «Times» լրագրի թղթակիցը յանձն չէ առնում գատել, թէ որքան կարդարանան պարսից կառավարութեան այդ լաւատես հայեացքները։

ԱՐՁԱԳԱՆՔՆԵՐ ԹՈՒՐՔԱՀԱՅԱՍՏԱՆԻՑ

Վան, 15 մարտի

Ելի՞ րէակցիայի կօշմարը։ Գէթ այսպէս են գրում Գէվէռ գաւառակից, որ գտնվում է թիւրք-պարսկական սահմանագլխի վրա, Հէքարիի սանջակում։ Գէվէռում կազմվել է քիւրդական մի միութիւն, որ կրում է կրօնական աստառ, նման՝ անցեալ մարտի 31-ի րէակցիայից առաջ Կ. Պոլսում կազմված «Ջէմիյէթը Մուհամմէդիյէ» կոչված կազմակերպութեան, որից առաջացած չարիքները յայտնի են արդէն։

Երկիւղալին այն է, գրում են, որ այդ կրօնական գոյնի ներքև կազմված ընկերութիւնից յետոյ՝ դէպքերը խոժոռվել են, բռնացակամ վերաբերմունքը դէպի քրիստոնեաները փոխվել է, փակվել է նոյն տեղի Իթթիհադի կլուբը և օրէ-օր կոտորածի երկիւղն աւելանում է ոչ միայն հայերի, այլ և ասորիների շրջանում. վախենում են և այն զինւորական օֆիցէրները, որոնք ճանաչվել են իբրև իթթիհադական։

Այս տեղեկութիւնները մեզ էլ անտարբեր չեն թողնում, թէև Գէվէռը մեզանից հեռու և քիւրդերից բնակված մի տեղ է, որտեղ հայերը շատ փոքր թիւ են կազմում, բայց Գէվէռից ստացված տեղեկութիւնը երկիւղալի է։ Համբաւաւոր շէյխ Աբդիւլ Կադէրը, որ, ինչպէս գիտէք, անցեալ աշնան վերադարձաւ Կ. Պոլսից, ուր գտնվում էր որպէս աքսորական, իսկ սահմանադրութիւնից յետոյ իբրև ծերակուտական, մինչև այժմ էլ դեռ չէ վերադարձել Կ. Պոլիս, որտեղից մեկնել էր իր հայրենիք՝ երեք ամսվայ արձակուրդով։ Աբդիւլ Կադէր, իբրև կրօնական պետ, մեծ ժողովրդականութիւն և յարգանք է վայելում քիւրդերից։ Յայտնի չէ թէ ինչ դեր է [illegible] դէպի յիշեալ քիւրդական միութեան գործունէութիւնը։

Կարելի էր դեռ կարևորութիւնից զուրկ համարել դէպքերը, եթէ նախանշաններ սահմանափակված լինէին միայն Գէվէռի պէս մի աննշան վայրում. բայց Կ. Պոլսի թերթերում յաճախ կարդում ենք նման երկիւղալի լուրեր Մուշից, Բիթլիսից և ուրիշ գաւառներից, որ տեղերումն էլ այդպիսի ընկերութիւններ կազմվել են և սպառնում են հայերին. իսկ ամենից երկիւղալին այն է, որ խօսվում է, թէ այդ ընկերութիւնները հովանաւորվում են քիւրդական ազդեցիկներից։ Երկու անկախ աղբիւրներից—Մօյից և Կարինից—Կ. Պոլսի թերթերում արդէն մատնացոյց է արվել ազդեցիկների կատարած դերի վրա, ինչ որ հաստատվում է Գէվէռից ստացված յիշեալ տեղեկութիւններով։

Վանի շրջանումն էլ նմանօրինակ լուրեր են պտտում։ Օրինակ՝ դարձեալ խօսվում է որ Կարճկանի Մուսա բէյը և ուրիշ քիւրդեր բռնի զէնքեր են գնել տալիս քիւրդերին, պրովօկացիա են անում հայերի դէմ, չեն թողնում, որ հայերից խլված հողերը վերադարձվեն հայ գաղթականներին, որոնք յուսահատութեամբ և սրտնեղութեամբ հարց են տալիս, թէ «ինչո՞ւ խաբեցիք մեզ, որ հողերը վերադարձվում են, ձեզ են սպասում. շտապեցէք վերադառնալ և տէր դառնալ նրանց»։

Իսկ Կ. Պոլսում մշիկ-մշիկ քնում են սահմանադրական դափնիների վրա և շարունակում են օրօրել ազգային պատրիարքարանը սին յոյսերով, ինշալլահ-մաշալլահներով, և մենք կլանում ենք այդ պաշտօնական ապահովութիւնները, իբրև ոսկեզօծված դեղահատեր, գիտենալով հանդերձ որ նրանք հիւանդին չեն առողջացնում։

Ամեն պարագայում գարնանը սպասվում են դէպքեր, որոնց այժմից չը պէտք է անուշադիր թողնել, եթէ չեն ցանկանում, որ Հայաստանի գաւառներում էլ կրկնվեն կիլիկեան նախճիրներ։ Պիտի լուրջ ուշադրութիւն դարձնել պարսկական սահմանագլխի վրա, որտեղ որջացել են Բեօռ Հիւսէյին փաշան և ընկերները, նման սովալլուկ գայլերի։

Մուրակ

ՆԵՐՔԻ՛Ն ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՄՏՔԵՐ ԵՒ ՓԱՍՏԵՐ

Կարելի՞ է եկեղեցիներում ժողովներ և միտինգներ կազմել—ահա օրվայ հրատապ հարցը, հայկական անմխիթար իրականութեան վրժած հրատապ հարցը։ Մի հարց, որի ծագումը ամբողջովին պարտական ենք մեր տնաբոյս յեղափոխականներին, կամ աւելի ճիշդն ասած՝ յեղափոխական գաղափարները փարիսեցիօրէն շահագործող այն թերուս ու համբակ արկածախնդիրներին, որոնց համար ոչ պատմութիւն կայ, ոչ անցեալ, ոչ քաղաքացիական և բարոյական որևէ առաքինութեան զգացումն, այլ որոնք, տարված կուսակցամոլութեամբ, ստեղծում են դժբաղդ հայ ժողովրդի համար նորանոր չարիքներ։ Եւ նորանոր չարիք այն պատճառով, որ հայ ժողովուրդը (մեր խօսքը Թիւրքիայի հայ ժողովրդի մասին է), այն րօպէին, երբ վերջապէս դրվելով փոքր ի շատէ տանելի պայմանների մէջ՝ հնարաւորութիւն ունի հաւաքել ոյժերը, կազդուրվել, մտածել իր նիւթական, բարոյական և մտաւոր կեանքի առաջդիմութեան համար, ձեռնարկել ստեղծագործական աշխատութիւնների,—ահա հէնց այդ րօպէին նրա ոտքերի տակ ձգում են այնպիսի խոչընդոտներ, որոնց դիպչելով նա սայ- [illegible] առաջդիմութիւնը։

Եւ մենք ականատես ենք լինում մէկ-մէկի ետևից խայտառակ գործերի. մի տեղ տնաբոյս յեղափոխականները գրգռում են ժողովուրդը, գայթակղեցնում, կամենալով եկեղեցին դարձնել թատրօնական բեմ. մի այլ տեղ, Կ. Պոլսում, եկեղեցին դարձնում են միտինգների հրապարակ և այդ առիթով ազգային ժողովն ևս դառնում է ծեծի, տուր ու դմփոցի խայտառակ հանդիսարան։ Այդ բաւական չէ, արկածախնդիրները եկեղեցում սարքած միտինգներում, մոռանալով պատշաճութեան, վայելչութեան ամեն մի սահման, մոռանալով ազգութիւնների համերաշխութեան գաղափարը, մոռանալով, որ հայութեան մի ստուար հատուածը ապրում է Ռուսաստանում, թոյլ են տալիս իրանց անտեղի ճառեր արտասանել։ Ապա նրանք աշխատում են խառնել այդ գործի մէջ և հայոց եկեղեցին, հայոց կաթողիկոսին, հայոց պատրիարքին։ Նեղ ընկած տեղը՝ կամ չարամտութեամբ կամ թեթևամտութեամբ՝ նրանք արդարացնում են նրանով, որ եկեղեցիների մէջ միտինգներ սարքելը որպէս թէ թոյլատրել են կաթողիկոսը և պատրիարքը։

Հարկ կա՞յ արդեօք կրկնելու, որ եթէ կաթողիկոսը կամ պատրիարքը թոյլատրել են եկեղեցիներում ժողովներ կազմել, նրանք ամենևին ի նկատի չեն ունեցել այնպիսի անմիտ և թեթևսոլիկ միտինգները, որպիսին կազմել են Կ. Պոլսում, Բէրայի հայոց եկեղեցում։ Ոչ մի կաթողիկոս, ոչ մի պատրիարք այդպիսի թոյլտուութիւն չէր կարող տալ, և անշուշտ ոչ մի հայ եկեղեցական չէ կարող թոյլ տալ, որ եկեղեցում խօսեն եկեղեցու դէմ, կրօնի դէմ։ Եթէ կաթողիկոսը կամ պատրիարքը թոյլատրել են եկեղեցիներում ժողովներ կազմել, նրանք, անշուշտ, ի նկատի են ունեցել այն նախնաւանդ սովորութիւնը, որի համաձայն հայոց եկեղեցիներում ժողովներ են կազմվում կաթողիկոսի, առաջնորդի, եկեղեցական-ծխական դպրոցների հոգաբարձութիւնների, պատգամաւորների ընտրութեան համար և ոչ թէ քաղաքական միտինգներ կազմելու։

Չը պէտք է մոռանալ և այն, որ հայոց եկեղեցիներում ժողովներ կազմելը թոյլատրվել է մինչև այսօր միայն հայ ծխական ժողովրդի և ոչ օտարների համար։ Միտինգի մասին խօսք լինել չէ կարող, որովհետև միտինգին կարող են մասնակցել ամեն ազգի, դաւանութեան և համոզմունքի պատկանող մարդիկ, իսկ այդպիսի գումարումների վայր չէ կարող լինել եկեղեցին և չէ լինում աշխարհիս ոչ մի ազգի մէջ։

Եզրակացութիւն.—Հայոց եկեղեցիներում ժողովներ թոյլատրվել են միշտ և պէտք է թոյլատրվեն այսուհետև ևս, բայց միայն այն խնդիրների համար, որոնք սերտ կապված են եկեղեցու հետ, այն է եկեղեցական պաշտօնեաների ընտրութեան համար, և ժողովին մասնակցել կարող են միայն հայոց եկեղեցուն պատկանողները կամ ծխականները։ Ուրիշ որևէ տեսակ ժողով թոյլատրելի չէ։ Հետևաբար այն միտինգը, որ կազմակերպել է թեթև մտածողութիւնը Կ. Պոլսում, Բէրայի եկեղեցում, և տուել է նրան միջազգային և քաղաքական բնաւորութիւն, միանգամայն դատապարտելի է և եպերելի։

Շահրիար

ՔԱՂԱՔԱՅԻՆ ԻՆՔՆԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Երկուշաբթի, ապրիլի 5-ին, քաղաքային դումայի նիստը կայացաւ քաղաքագլուխ [illegible] Բանալով նիստը, Չերքէզովը ասաց, որ իր բարոյական պարտքն է համարում շնորհակալութիւն յայտնել դումային այն նիւթական և բարոյական աջակցութեան համար, որ դուման ցոյց տուեց իր ծանր հիւանդութեան ժամանակ և դրանով հնարաւորութիւն տուեց բժշկվել ու նորից ստանձնել իր պաշտօնը։ Դումայի այդ աջակցութիւնը, յարեց իշխանը, իր վրա պարտք է դնում աւելի մեծ եռանդով և անձնուիրութեամբ գործել յօգուտ քաղաքի։ Ապա քաղաքագլուխը թոյլտուութիւն խնդրեց ազատել իրան այդ նիստի նախագահութիւնից՝ մինչև որ կը ծանօթանայ գործերի հետ։ Օրակարգի հարցերը քննվեցին նախագահութեամբ քաղաքագլխի պաշտօնակատար Ալ. Խատիսեանի, որ ձայնաւոր Էյրանովի հարցապնդումին հետևեալ բացատրութիւնները տուեց Թիֆլիսում հիմնվելի համալսարանի հարցի մասին։ Նա հաղորդեց, որ սենատոր Վատացիի նախագահութեամբ կայացած համալսարանական յանձնաժողովի վերջին նիստում պարզվել է, որ մինիստրների խորհուրդը որոշել է բանալ Թիֆլիսում համալսարան իրաւագիտական-տնտեսական և մաթեմատիկական-տեխնիկական ֆակուլտէտներով միայն այն պայմանով, որ արքունի գանձարանից ոչինչ չը տրվի, այլ այդ երկու ֆակուլտէտների պահպանութեան համար անհրաժեշտ գումարը՝ 300,000 րուբլի՝ հոգացվի հասարակական կամ մասնաւոր աղբիւրներից։ Մինիստրների այդ որոշումը բարձրագոյն հաստատվել է։ Յանձնաժողովը որոշել է դիմել բոլոր այն քաղաքներին և հաստատութիւններին, որոնք խոստացել են միանուագ և տարեկան օժանդակութիւն, մտցնել գանձարանը խոստացված գումարները, որից յետոյ միայն հնարաւոր կը լինի ստանալ համալսարան բանալու թոյլտուութիւնը։

Օրակարգի հարցերի մէջ ամենից շատ վիճաբանութեան առարկայ դարձաւ կօնտրօլ կազմակերպելու խնդիրը։ Անհրաժեշտ է քաղաքային տնտեսութեան բոլոր ճիւղերի վրա մի առանձին կօնտրօլ ունենալ, կամ մի մարմին, որ յատկապէս հսկողութիւն գործէ մօտ $2^1/_2$ միլիոն րուբլի ծախսվող գումարների գործադրութեան վրա։ Ուպրավան ծրագրել է, որ այդ կօնտրօլային մարմինը ենթարկված լինի իրա՝ ուպրավայի իրաւասութեանը, բաղկացած լինի 5 անձերից, որոնք կը ստանան ռոճիկ և ցուցմունքներ ուպրավայից, այսինքն կը լինեն առանձին յանձնարարութիւնների պաշտօնեաներ ուպրավայի մօտ։ Այս ծրագիրն ենթարկվեց խիստ քննութեան. օպպօզիցիան այն արդարացի առարկութիւնն էր անում, թէ երբ կօնտրօլ անողները կախված լինեն վարչութիւնից և ենթակայ նրան, կօնտրօլ անկարելի կը լինի։ Կօնտրօլի մարմինը բոլորովին անկախ պէտք է լինի, որ կարողանայ հսկողութիւն գործել և ուպրավայի գործողութիւնների վրա։ Դրա դէմ ուպրավայի ծրագրի կողմնակիցները առարկում էին, թէ ուպրավայի վրա կօնտրօլ առանձին կարելի է սարքել և թէ վերստուգող յանձնաժողովը պէտք է լինի այդ կօնտրօլը։

Ի վերջոյ 16 ձայներով ընդդէմ 14-ի ուպրավայի առաջարկն անցաւ։ Սակայն ձայնաւորներից մի քանիսը մտադիր են վերաքննութեան հարց բարձրացնել, գտնելով որ ուպրավայի անդամներից երեք հոգի չը պէտք է մասնակցէին քուէարկութեան։

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԳԱՒԱՌԻՑ

Նոր-Բայազէտ, 29 մարտի

Արդէն 2—3 շաբաթ է, ինչ տեղիս վաճառականութիւնը՝ ժողովներ է ունենում, գլուխ պատռում քաղ. խանութների համար նոր հասասներ (գիշերապահներ) ընտրելու վերաբերմամբ։ Ժողովները տարվում էին շատ աղմկալից և այդ ոչ թէ վիճաբանութեան տեսակէտով, քաղաքավարի, ոչ, այլ խառն ի խուռն, առանց հերթի, մի գլուխ բղաւում ու գոռգոռում են՝ առանց մէկը միւսին հասկանալու։

Առաջ մեզանում կային երկու կատեգօրիայի գիշերապահներ, որոնցից 4 հոգի առաջնակարգ վաճառականութեան համար, այն է՝ մանուֆակտուրայի, գալանտերէյնի և բաղկալների խանութների համար, որոնց շարքերը մտնում են մեծածանց։ Իսկ 3 հոգի պահում էին երկրորդական տեսակի խանութները, այսինքն կօշկակարների, դարբինների, մեկերտանների և այլ արհեստաւորների կրպակները։ Առաջին կատեգօրիայի պահապանները, իբրև վարձ, շաբաթական գանձում էին խանութներից 15—18 ր. (4 հոգու համար), իսկ երկրորդ կատեգօրիայինը՝ 6—7 ր.։ Ուրիշ խօսքով՝ առաջին տեսակի կրպակատէրերը վճարում են հասասներին շաբաթական 10—40 կօպէկ իւրաքանչիւրը, իսկ երկրորդականները՝ 5—10 կ.։ Դա թէև մի աննշան վարձ է (իւրաքանչիւր պահապանին ընկնում է շաբաթը 2—3 ր. վարձ), բայց և այնպէս տեղիս վաճառականները դարձեալ դժուարանում են վճարել, որովհետև գնալով առևտուրը աւելի և աւելի քեասատանում և վաստակը պակասում է, թող թէ շատերը իրանց ձեռնարկութիւնից վնասվում են և սնանկանում...

Վերջին ժողովներում, երբ մեր վաճառականութիւնը նոր հասասներ էր ընտրում, խանութպանների մէջ երկպառակութիւն առաջ եկաւ. մի մասը ցանկանում էր դարձեալ հին հասասներին պահել, միւս մասը դէմ էր սրանց, ուստի երկու անգամ դրված քուէարկութիւնը ոչ մի որոշ համաձայնութեան չը բերեց մեր վաճառականներին, որոնց կէս մասը որոշեց նոր պահապաններ վարձել, իսկ միւս կէսը պահեց դարձեալ հին գիշերապահներին, չը նայելով որ նրանց թէ թիւն աւելացրին և թէ վարձն էլ աւելի նուազեցրին, քանի որ 4 հոգու փոխարէն այժմ վարձվում են 6 հոգի՝ միևնոյն վճարներով, որ ոչինչով չէ կարող բաւականութիւն տալ պահապաններին։

Ցանկալի է, որ բոլոր վաճառականները միանային (և այդ իրանց սեփական շահն է պահանջում) և մի որոշ համաձայնութեան գալով՝ պահէին իրանց խանութների համար միմիայն 4 հոգի հասասներ և լիուլի վարձատրութիւն անէին և ոչ թէ 6 հոգի վարձելով նրանց հասոյթները չնչին գումարի հասցնէին... Այսպիսի դէպքերում անշուշտ խնամէութեան, ազգականութեան և բարեկամութեան կապերը հեռու պէտք է մնան և տեղի տան ընդհանուրի շահերին։

Փարս

—

Շուշի, 31 մարտի

Ամսիս 28-ին Կ. Հ. Բ. Ընկ. տեղիս ճիւղի Գր.-ընթերցարանի դահլիճում տեղի ունեցաւ նոյն ճիւղի ընդհ. ժողովը։ Ժողովի նիւթն էր՝ 1) վարչութ. զեկուցումը 1909 թ. գործունէութեան մասին, 2) վերստ. յանձնաժողովի զեկուցումը, 3) վարչութիւնից կանոնադրութեան 60-դ կէտի հիման վրա հեռացող անդամների փոխարէն նորերի ընտրութիւնը և 4) վերստ. յանձնաժողովի ընտրութիւնը։ Ճիւղի նախագահ Մ. Ղօնդաղաձեան, յայտարարելով ժողովը բաց, առաջարկեց ժողովականներին ընտրել ժողովի նախագահ և քարտուղար, ապա անցնել օրակարգի խնդիրներին։ Նախագահ ընտրվեց Բենիկ Վ., իսկ քարտուղար ուսուցիչ Ի. Տէր-Յովհաննիսեան։ Ապա՝ Բենիկ Վ. առաջարկեց ընկերութեան անդամ-քարտուղար Տէր-Յովհաննիսեանին կարդալ ընկերութեան մի տարվայ գործունէութեան տեղեկագիրը։ Այդ տեղեկագիրը գոհունակութիւն պատճառեց ժողովականներին։ Ժողովը շնորհակալութիւն յայտնեց վարչութեանը։ Ապա ձեռնարկվեց գաղտնի քուէարկութեամբ հեռացող անդամների փոխարէն նորերի ընտրութեանը։

Հաշուից երևում է, որ Կ. Հ. Բ. Ը. տեղիս ճիւղը 1909 թ. մուտք է ունեցել 7615 ր. 14 կ., իսկ ելք՝ 2133 ր.։ Առ 1-ն յունվարի 1910 թ. մնում է 5494 ր. 14 կոպ.։

Պօղ. Զաքարեան

—

Ախալցխա, 28 մարտի

Տեղիս ս. Փրկիչ եկեղեցու սեփականու-

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԿԵԱՆՔԷՆ

Լօնդօն, 10 ապրիլ (ն. տ.)

Տարելից մը

Նստած կրակարանիս առջև՝ աննպատակ հայեացքներով աչքերս մէկ պատէն միւսը կը շրջէի, երբ յանկարծ՝ կախուած օրացոյցի մը թուականը տարօրինակ վերյիշում մը բերաւ ինձ։ Քանի մը օրէն հայկական տարելից մը ունէինք։ Եւ ինչ տարելից...

Իրերու կանոնաւոր ընթացքին մէջ, այս թուականը, թէև համայն Թիւրքիոյ համար կրկնապատիկ մեծ ու պատկառելի թուական մը, մանաւանդ մեզ հայերուս համար պիտի հանդիսանար եռապատիկ յիշատակելի շրջան մը, որու միջոցին ոչ միայն բարձրացող սև յետադիմութեան մը ջանքերը խեղդուած էին իրենց սաղմին մէջ, այլև բոլոր ջանքերու ակը եղող և մանաւանդ մեր ցեղին արիւնը ծծող վայրագ գազանը մշտնջենապէս ինկած էր իր անբռնաբարելի կարծած ոյժէն։ Ի՛նչ ցնծութիւնով և ինչ խանդավառութիւնով պիտի սպասէինք այս օրերու օրին և ինչպէ՜ս պիտի տօնէինք արդեօք...

Բայց իրականութիւնը տարբեր երևոյթ մը կը պարզէ։ Այդ թուականին յիշատակն անգամ սարսուռ մը կը բերէ վրաս և անհուն վիշտ մը կը համակէ էութիւնս։

Ուրախութեան թուական մը չէ որ պիտի տօնենք քանի մը օրէն. այդ մխիթարութիւնը շատ անձուկ և եղկելի է այն հսկայ ցաւին, այն լայնատարած սուգին հանդէպ, որ կը բերէ մեզի այս թուականը և որուն անունն է Ադանայի եղեռնին արիւնոտ ու մռայլ շրջանը։

—

Երեկոյ մըն էր։ Չեմ յիշեր թէ քանի մը ընկերներով թատրօն մը կերթայինք թէ՞ սրճարան մը կը մտնէինք, երբ լրագրավաճառ տղոց ծանուցաթղթերուն վրայի խոշոր ռէկլամները աչքերնուս հանդիպեցան։ «Մեծ հայկական կոտորած»—կը գրեր մէկը։ «Հազարաւոր հայեր այրուած ու մորթուած»—կը ծանուցանէր երկրորդը։ «Քրիստոնէից կոտորած Ասիոյ մէջ. Թիւրք խուժանին վայրագութիւնները»—կըսէր երրորդ թերթին բովանդակութեան ցուցակարարը։ Բոլորս ալ հայ՝ իրարու երես նայեցանք այլայլած. մեզմէ և ոչ մէկը կը համարձակէր իր զգացումները բառերով արտայայտել՝ վախնալով թէ մի գուցէ ցնորական երևոյթի մը զոհն ըլլալով՝ ծաղրանքի նիւթ դառնայ։ Ի՞նչ... հայկական կոտորած... 1908 թուականին, 10 ամսուան ազատ ու սահմանադրական թիւրք իշխանութեան մը ներքև։ Հաւատքի գերմարդկային ոյժ պէտք էր՝ հաւատալու համար ատանկ եղելութեան մը։ Սակայն՝ անյուսալին և անհաւատալին կատարուեցաւ և ի՛նչ եղերական ու ցաւագին արդիւնքներով, հոս կրկնել չեմ ուզեր, որովհետև ժամանակին շատ խօսեցանք ու գրեցինք այս մասին, և դեռ բոլորին յիշողութեան մէջ թարմ ըլլալու է պատմութիւնը։

Բայց զարմանալի է հիմա մտածել, թէ այդ օրերու կսկիծնիս այսօրուան չափ դառն չէր, հակառակ որ ցաւին անմիջական տպաւորութեան ներքև էինք։

— Ան էր, ան,—կը գոչէինք զայրացած շեշտերով, աչքերնիս և բռունցքնիս ուղղելով դէպի Ելըզը և հոն պահուըտող մեծ դահճապետը։—Ան էր բոլոր կազմակերպողը. ան էր սարքողը, դրդողը, գործադրել տուողը։ Անգամ մը վերնայ թող ան մէջտեղէն, և ա՛լ ազատ ենք, ա՛լ համարձակ, ա՛լ զերծ մեր մշտական տառապանքներէն...

Եւ անյիշաչար ու վսեմ հոգիով մը՝ դէպի մեր նոր կառավարիչները, մեր վաղեմի թշնամիին դէմ շանթ և թոյն արձակելու համար, մոռցանք մինչև անգամ պարտ ու պատշաճ եղանակով մը սգալ և յիշատակել ազգային մեծ սուգը։ Ինչո՞ւ. Ա՛հ, որպէսզի չփոթենք մեր նոր բարերարները, մեր «օսմանցի եղբայր» իշխանաւորները՝ իրենց մեծագոյն և առաւել դժուարին գործին մէջ...

— Դուք հանգիստ եղէք,—ասոնք ապահովցուցին մեզի։—Մենք ալ ձեզի չափ կափսոսանք այս մեծ ոճիրը, որ նորէկ սահմանադրութեան անունը արատաւորեց։ Սպասենք պահ մը, ու այդ արատը անպայման պիտի մաքրուի։

Սպասեցինք, սակայն արատին մաքրագործումը չտեսանք։ Երանի՜ թէ այդ ապահովութիւնը արուած չըլլար մեզի. երանի՜ թէ այնքան դիւրահաւատ ըլլալու միամտութիւնն ունեցած չըլլայինք։ Գոնէ ներկայիս նուազ չափով կը զգայինք մեր յուսախաբութիւնը։

Շուրջերնիդ նայեցէք անգամ մը, սիրելի հայ ընթերցողներ, որ հայ ցաւը կը զգաք։

Ի՞նչ տուաւ մեզի նոր և սահմանադրական, արդարասէր և անկողմնակալ կարծուած Թիւրքիան՝ ի փոխարէն մեր հազարաւոր այրած, մորթուած կամ լլկուած կեանքերուն, աւերակ տուներուն և մոխրացած դաշտերուն... Ի՞նչ շնորհեց ան մեզի՝ ի վարձատրութիւն մեր ներողամիտ հոգին, մեր մեռելը թաղել մոռնալով իր վիրաւորները բուժելու համար թափած ջանքերուն և խրախոյսներուն։ Ի՞նչ եղաւ ասոնց փոխարինութիւնը։

Սոսկում մը կը զգամ ասոնց պատասխանները թուելու. բայց հեռուն չեն կատարուած դէպքերը և, կամայ թէ ակամայ, կը ցցուին առջիդ։

Նախ ունինք առաջին պատերազմական ատեան մը՝ կազմուած այս ոճիրները կարգադրող և քաջալերող մթագոյն աւազակներէն։ Յետոյ ունինք ազատական Թիւրքիոյ կողմէ պատրաստուած կախաղան մը՝ որուն սահմանադրական չուաններէն կը կախուէին... հայ երիտասարդներ... Ունինք ոճրագործներ, որոնց եղեռնական գործերը կը «պատժուին» պաշտօնավայրերնին փոխելով, կարծես պարզ օդափոխութեան մը սիրոյն։ Ունինք կոտորածի օրերուն վայրագ խուժանը գրգռող գիրք մը, որ մայրաքաղաքին մէջ նոյն վարչապետին կողմէ իշխանական պատուասիրութեանց կ'արժանանայ և առողջութեան համար քանի մը շաբաթ տաք կլիմայ մը «աւնոռուսլէ» յետոյ՝ նորէն արձակ-համարձակ կը վերադառնայ ձեռք թօթուելու անոնց հետ, զորս կը մեղադրէր իբրև իր գործակիցները ոճիրին։ Ու այս բոլորին պաշտօնական օրհնութիւն մը տալու համար՝ ունինք դէմերնիս Թիւրքիոյ նոր ռէժիմին ղեկավարները ներկայացնող «Թանին» մը, որ երկինք ու գետին կը դղրդեցնէ՝ ոճիրը ուրանալու, ոճրագործները չքմեղացնելու և զայն դատապարտողները հալածելու համար... Չեմ յիշեր այլ ևս քանի մը խեղճուկ գործիքներուն անմիտ պատժումները, որպէսզի մեծերուն խուսափումը ապահովուի, և ոչ ալ այն հարիւրաւորները, ի թիւս ասոնց բազմաթիւ հայեր, որոնք սահմանադրական Թիւրքիոյ բանտերուն մէջ կը պահուին՝ իբրև յանցաւորներ, թէպէտև մինչև այսօր օրէնքին մատէն դուրս մնացող իսկական յանցաւորները այսուհետև անկաշկանդ կը մնան՝ շնորհիւ այդ խնդիրը ա՛լ չհետապնդելու ազնի՜ւ և վսեմ ծրագրին...

Իսկ երբ ասոնց դէմ, առաջին յուսախաբութեան շրջանին, բողոքողներ գտնուեցան, թերթեր իրենց վարձատրութիւններն առին կամ խափանումով, կամ տուգանքի և այլ կարգի պատիժներով...

Ահա թէ ինչպիսի մռայլ, անյոյս և տխուր յիշատակներ կարթնցնէ մեր մէջ այս թուականը, որ սահմանուած էր ըլլալու էն եզական ու պատմական Թիւրքիոյ պատմութեան և մանաւանդ, ինչպէս քիչ մը վերը յիշեցի, հայ տարեգրութեան մէջ։

Երբեք սիրահար մը չեմ ցեղային վէճեր և գժտութիւններ յարուցանելու, որմէ խոյս տուած եմ միշտ և կուտամ. բայց յանցաւոր լաւատեսութիւն և ինքնախաբէութիւն մը նոյնքան դատապարտելի է, որքան գրգռումը։

Անգամ մը նայեցէք շուրջերնիդ և տեսէք դրութիւնը։ Կը նշմարէ՞ք յուսադրիչ երևոյթ մը։

Մասնաւորապէս այսքան յառաջ երթալ կը փորձուիմ՝ կարդալէ վերջ անցեալները պոլսահայ թերթի մը մէջ թարգմանութիւնը «Թանինի» մէկ աշխատակցին յօդուածին, որ սկսած է շարքով մը գրել նոյն ոճիրի վայրերէն, ուր ղրկուած է եղեռնին ծագումները փնտռելու, քննելու, հետազօտելու և հաղորդելու...

«Լաւ է ուշ՝ քան բնաւ» բնաբանը շատ գովելի է այդ թերթին, սակայն գրուածները

թիւն եղող կալուածները, որոնք գտնվում են Ախալքալաքի գաւառում, իրանց երևակայական մեծ եկամուտներով շատերի աչք են ծակել։ Այդ եկամուտներից գրգռված ախորժակները բաժին են պահանջում ուսումն. կարիքի պատճառաբանութեամբ և, փոխանակ իրանց սեփական ջանքով ու աշխատանքով բաւականութիւն տալու կրթութեան համար պահանջված ծախքերին, ընկել են ուրիշներին պատկանող փողերի ետևից։ Ախալքալաքի թէ քաղաքի և թէ գիւղերի հայ հասարակութիւնը, չը բաւականանալով ս. Փրկչի ծխականների ինքնակամ արած նպաստներով, որոնք հասնում են տարեկան 2100 ր., առանձին խնդրագրով դիմել է սինոդին, որ յիշեալ եկեղեցու կալուածների եկամուտներից ինքն օգտվի կէսից աւելի բաժնով։ Սինոդը, առանց նոյն իսկ տեղիս ծխականների կարծիքն առնելու, կարգադրել է, որ Ախալցխայի ս. Փրկիչ եկեղեցու ծխականները ընտրեն երեք լիազօրներ և ախալքալաքցիների հինգ լիազօրների հետ որոշեն, թէ ինչ մասով պէտք է օգտվեն ախալքալաքցիները յիշեալ կալուածների եկամուտից։ Սինոդի այս կարգադրութիւնը—երեք ձայնը հնգի դէմ—համազօր է ախալքալաքցիների ցանկութեան ընդ առաջ գնալուն և սեփականազուրկ անելուն ս. Փրկիչ եկեղեցին՝ տասնեակ տարիներով իր անվիճելի սեփականութիւն եղող կալուածներից։ Սինոդի կարգադրած այդ երեք լիազօրների հարցը քննվեց այսօր տեղի ունեցած ծխ. ժողովում և ժողովը միաձայն ապօրինի գտաւ մի այդպիսի կարգադրութիւն և մերժեց լիազօրների ընտրութիւն կատարել։

Ս. Փրկիչ եկեղեցու կալուածները շատ տարիներ կառավարել է ինքը հոգ. իշխանութիւնը. այդ ամբողջ ժամանակամիջոցում բացի ճեմարանին յատկացված տարեկան 2000 րուբլուց՝ մնացածից ոչնչով չէ օգտվել Ախալքալաքի թէ գաւառի և թէ քաղաքի հայութիւնը։ Արդ՝ ինչպէս է լինում, որ հիմա միայն գտել է սինոդը, որ ախալքալաքցիները համահաւասար իրաւատէրեր են ախալցխացիների հետ։ Երբ յիշեալ կալուածները վտանգի էին ենթարկված կառավարութեան կողմից՝ նրանց վտանգից ազատելու հոգսը միմիայն տեղիս ծխականների վրա էր ընկած և ախալքալաքցիները անհոգ էին այդ մասին. այսօր նրանք ամեն վտանգից ազատված են՝ դատարանական կերպով հաստատված լինելով միմիայն ս. Փրկիչ եկեղեցու սեփականութիւնը. բայց կայ մի ուրիշ հոգս տեղիս ծխականներին զբաղեցնող, որը առաջ է եկել Թիֆլիսի կոնսիստորիայի անհոգ վերաբերմունքից, և այդ բանում էլ միմիայն նոյն ծխականներն են զբաղվը, իսկ ախալքալաքցիները հետաքրքրվում էլ չեն գիտենալու. այդ այն է, որ երբ սկսեցին արքունական և զեմսկի հարկերի ենթարկել կալուածները՝ կոնսիստորիայի տուած սխալ տեղեկութիւնների շնորհիւ ս. Փրկչի կալուածները տալիս են տարեկան մօտ 6000 ր. հարկ, մինչ կալուածների ամբողջ եկամուտը հազիւ հասնում է 20,000 րուբլու. մինչդեռ եթէ դա մասնաւոր անհատի սեփականութիւն լինէր՝ այդ հարկերը կիսով չափ պակաս կը լինէին։

Ս. Փրկչի ծխականների տուած ինքնակամ նպաստը աւելի պահանջկոտ է դարձրել ախալքալաքցիներին, բայց թերևս Կրիլովի առակի նման շատերի ետևից ընկնելիս՝ քիչն էլ կորցնեն։

Արծւիկ

ՄԻ ՀԱՄԱԿՐԵԼԻ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Ներկայ թղթակցութեամբս ես կը կամենայի ընթերցողների, մանաւանդ Բագուի հայ հասարակութեան ուշադրութիւնը հրաւիրել համակրութեան արժանի մի ընկերութեան վրա, որը գործում է հասարակական ասպարիզում աննկուն եռանդով, համեստօրէն, առանց աղմուկի ու ցուցամոլութեան և առանց բարերարի հռչակ վաստակելու որևէ դիտումների։

Այդ ընկերութիւնը ինտերնացիօնալ է։ Նրա ամբողջ արժանաւորութիւնն էլ հէնց կայանում է այդ բանում. նրա համար չը կայ ազգային ոչ մի խտրութիւն. նրա մէջ կարող են մտնել բոլոր նրանք, որոնք ոգևորված են լուսաւորութիւն տարածելու և մարդկանց այդ ձևով օգնելու ազնիւ գաղափարով, որոնց համար հայը, թէ ռուսը, վրացին թէ թուրքը նախ և առաջ մարդ է, օգնութեան կարօտ մի էակ։

Խօսքս «Հանրակրթական կուրսերի և ժողովրդական զուարճութիւնների ընկերութեան» մասին է։

Նա հիմնել է 1901 թւին՝ ընտրելով իր համար 2 խոշոր նպատակ.

1) Նպաստել մեծերի կրթութեան զարգացման՝ կազմակերպելով ստորին, միջին և բարձր դպրոցներ.

2) Սիրողների խմբով տալ ժողովրդի զուարճութեան համար կրթիչ ներկայացումներ։

Այդ 2 նպատակին հասնելու համար ընկերութիւնը, առանց արհեստական միջոցներով հասարակութիւնը իրան գրաւելու, ձգտել է համեստ գործունէութեամբ իրագործել կեանքում իր ընտրած գաղափարները։

Եւ այժմ այդ գործունէութիւնը արտայայտվել է հետևեալ չափով.

Կազմակերպված է ստորին ու միջնակարգ դպրոց և ժողովրդական ներկայացումների համար սիրողների խումբ։

Ինչ վերաբերում է բարձր դպրոցին, նա գտնվում է դեռ փորձերի շրջանում։

Աւելին անել մի ընկերութեան համար, որը զուրկ է նիւթական փոքր ի շատէ տանելի միջոցներից, և չունի սեփական շէնք ոչ համալսարանական սեկցիայի և ոչ էլ ժողովրդական զուարճութիւնների համար, անհնարին կը լինէր։

Այդպիսի աննպաստ հանգամանքները խոչընդոտներ են գործի զարգացման ու ընդարձակման համար. նրանք գործողների եռանդն են թուլացնում։

Այնուամենայնիւ նրանք յետ չը կասեցրին իրանց աշխատանքի քրտինքով ապրող այն մի խումբ անշահասէր ու անապահով ինտելիգենտ ույժերին, որոնք հանդէս են եկել այդ ուղղութեամբ գործելու տենչով։

Հրապարակի վրա է նրանց համեստ գործունէութիւնը։

Ոչ ոք չէ կարող ասել, թէ նա շատ բարձր է քննադատութիւնից, կատարելութեան է հասնում։

Բայց ոչ ոք չէ էլ կարող ժխտել, որ նա արժանի է հասարակական գիտակից տարրերի ու լայն խաւերի լուրջ ուշադրութեան։

Մի խումբ ինտելիգենտ ույժեր, ձրի և առանց նիւթական որևէ ակնկալութիւնների, տանում են գործի ամբողջ ծանրութիւնը իրանց ուսերի վրա։

Հարկաւո՞ր է գոնէ խրախուսել նրանց թէ՞ ոչ։

Իսկ ամենամեծ խրախոյսը կը լինի գործի աջողութիւնը, որ ապահովվում է հասարակական համակրանքի ուշադրութեամբ։

Աշխատակից

Բագու, 31 մարտի

ԾԵՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՄԱՀ

Մարտի 23-ին, Պետերբուրգի Տէնիշևսկիի դպրոցի դահլիճում պրօֆեսոր Ա. Գէնկէլ կարդաց մի դասախօսութիւն «ծերութեան և մահվան» մասին։ Կանգ առնելով վերջին ժամանակների պեսիմիզմի և նրա հետևանքների հարցի վրա և խմբական անձնասպանութիւնների վրա, դասախօսը ապացուցանում է, որ անձնասպանութեան միտքը կարող է տեղաւորվել ուր ուզում էք, միայն ոչ բիօլոգիայում։ Բիօլոգիան, ընդհակառակն, տալիս է ամեն հիմունքներ լաւատեսութեան համար։ Նա մանրամասն կանգ է առնում Մէչնիկօվի թէօրիայի վրա, սակայն միայն մասամբ համաձայնվում է նրա հետ, որ մարդկային օրգանիզմի մէջ նրա նախահայրերից մնացած և այժմ նրա առողջութեան համար վնասակար դարձած օրգանները կարելի է ոչնչացնել օպէրացիաների միջոցով։ Դասախօսը դրա համար լաւագոյն միջոց համարում է առողջապահական կեանքը, որը մահացնում է այդ «վարակման օջախները»։ Շնորհիւ զանազան հակավարակային պատուաստումների և բուժական բարւոքված մեթօդների, մարդկային հիւանդութիւնները կատարելապէս ջնջվում են, բացի, ի հարկէ, զանազան ջարդուածքներից և այլն։ Սակայն մեր թշնամիք են հանդիսանում արեան սպիտակ գնդակներ, որոնք, կրկին, որպէս բացատրեց Մէչնիկօվ, ոչ միայն ուտում են մեր օրգանիզմն ընկնող ուրիշ մարմինները, այլև մաշուցանում են մեր օրգանիզմի նիւթը, որից էլ առաջանում է վաղաժամ ծերութիւնը։ Սակայն այդ բանը տեղի ունի այն դէպքում, երբ օրգանիզմում խախտվում է հաւասարակշռութիւնը և նա դադարում է դիմադրութիւն ցոյց տալ։ Կարելի է սակայն ստիպել այս դէպքում արեան սպիտակ գնդակներին սնընդվել օտար նիւթով, կերակրելով նրանց։ Արդէն փորձեր են արված ժէլատին մըտցնել մարդկային օրգանիզմի մէջ, որի վրա թափվում էին սպիտակ գնդակները։ Այդպիսով՝ կեանքն եա կերկարացվի։ Այն ժամանակ երկիւղալի չի լինի մահը։ Իրաւունք ունի Մէչնիկօվը, ասելով որ մարդիկ վախենում են նրանից այն պատճառով, որ նա խիստ շուտ է հասնում։ Իսկ երբ մարդը կարող լինի 50 տարի սովորել և 150 տարի էլ ապրել, այն ժամանակ նա ինքը կը կամենայ մահ, որպէս ցանկալի հանգստութիւն։ Լսարանը աղմկալի ծափահարութիւններով պարգևատրեց դասախօսին։ («Ր. Ւ.»)

ՊԵՏԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԻՑ

(Մեր սեփ. թղթակցից)

Պետերբուրգ, 30 մարտի

Այսօր 1 ժ. 30 րօպէին Մարինսկի պալատում տեղի ունեցաւ Պետական Խորհրդի հերթական նիստը։

Պէտք է ասել, որ մինչև բիւջէն Խորհրդին յանձնելը՝ նիստերը տեղի էին ունենում շաբաթը մի անգամ. իսկ այսօր, երբ Խորհուրդը արդէն դիմեց բիւջէի քննութեան, նիստերը նշանակված են շաբաթը չորս անգամ։

Նախագահում էր սենատոր Մ. Գ. Ակիմօվը։

Նիստը դիմեց բիւջէի ընդհանուր մասի քննութեան։

Ի միջի այլ ճառախօսների՝ աչքի էր ընկնում Ս. Վիտտէն իր ուրախալից զարմանքով։

«Այսպիսի մի բիւջէ,—ասում է նա,—չունի եւրօպական և ոչ մի պետութիւն, ոբովհետև միանգամայն անհաւատալի է, թէ մի որևէ պետութեան բիւջէն կարող է վերջանալ առանց դեֆիցիտի։ Եթէ դուք վեց ամիս սրանից առաջ աշխատէիք համոզել, որ մենք կունենանք այսպիսի բիւջէ, ես ոչ մի կերպ հաւատալ չէի կարող, մինչդեռ այսօր դա իրականութիւն է։ Մենք այս երևոյթով պարտական ենք նախ բարձրեալ Աստուծոյ օրհնութեանը, երկրորդ պետական մտքին ու տակտին»*)։

Այնուհետև երկար կանգ է առնում Ռուսաստանի պատմական-սպեցիֆիկ դրութեան մասին, որով նա բացատրում է հետևեալը.

«Եթէ այսօր Ռուսաստանը չէ աճել, չէ զարգացել և չէ առաջադիմել, ինչպէս եւրօպական շատ պետութիւններ, այդ էլ հէնց նրա համար է, որ Ռուսաստանը շարունակ պատերազմում է, պատերազմում է և պատերազմում... Այսպէս օրինակ,—ընդգծում է նա,—անցեալ 19-րդ դարում Ռուսաստանը 67 տարի և 4 ամիս շարունակ պատերազմների մէջ է եղել, մինչդեռ նրա հանգստութիւնը տևել է 32 տարի և 8 ամիս։ Իսկ եթէ մենք իւրաքանչիւր պատերազմի սկսենք առանձին տարի հաշւել, որ միևնոյն ժամանակ մղել ենք տարբեր պետութիւնների դէմ, այն ժամանակ կը ստանանք, որ Ռուսաստանի դարը ոչ թէ 100 տարի է, այլ 124 և 7 ամիս։

Կանգ առնելով բիւջէի ապագայի վրա՝ Ս. Իւ. Վիտտէն գտնում է, որ դա երկար տևել չէ կարող.

— Այսօր մեր առաջին է Ռուսաստանն ամրապնդելու խնդիրը, մենք չունենք նաւատորմիղ. կառավարութիւնը պէտք է խաչ դնի իր այսօրվայ նաւերի վրա. մեզ հարկաւոր են նորերը և հիմնականը։ Իսկ դա մօզանից ահագին ծախսեր կը խլի։ Կառավարութիւնը պէտք է ընդ առաջ գնայ այդ ծախսերին, զոհելով ամեն ինչը. նա պէտք է կրճատի իր երկրորդական ծախսերի գումարները, նոյնիսկ այսպէս կոչված կուլտուրական ծախսերը։ Երբ որ ընտանիքը վտանգի մէջ է, այն ժամանակ յիմարութիւն է մտածել կուլտուրայի մասին։ Այսպէս պէտք է վարվենք, որպէսզի կարողանանք, ամրապնդելով Ռուսաստանը, նախկին հըպարտութեամբ նայել ամբողջ աշխարհին»։

Այնուհետև ամբիօն է բարձրանում պրօֆեսոր Ի. Խ. Օզերովը և մտքի ու սրտի տանջանքներով նկարագրում է Ռուսաստանի ներկայ ողորմելի դրութիւնը։

«50 տարի սրանից առաջ Ռուսաստանը իր արդիւնաբերութեամբ աւելի մօտ էր Եւրօպային, քան հիմա...»—ասում է նա։

Ֆինանսների մինիստր Վ. Ն. Կոկօվցեվը, պատասխանելով իր հակառակորդներին, համաձայնում է Ս. Իւ. Վիտտէի ասածներին հետ և չէ համաձայնում Ս. Մ. Ռօտվանդի հետ, թէ ժողովուրդը հեծում է հարկերի տակ և դա է պատճառը, որ արդիւնաբերութիւնը Ռուսաստանում չէ աճում։

Մի քանի ճառախօսներից յետոյ ընդհանուր քննադատութիւնը վերջանում է և նիստը առանց վիճաբանութիւնների ընդունում է նախահաշւի առաջին 10 յօդուածները։

Այսպէս ուրեմն, ընթերցող, Ռուսաստանը շարունակ պատերազմում է, պատերազմում է և պատերազմում....

Նա կռւում է արտաքին թշնամիների դէմ. երբ դրանք չը կան՝ ներքինների դէմ, իսկ երբ դրանք էլ անյայտանում են, այն ժամանակ իր անգործութեան դէմ, դէպի ֆինլանդական հարցերը։

Ապա տգիտութեան դէմ...

Էհ... արժէ՞ միթէ դրա մասին խօսել, քանի որ «ընտանիքը վտանգի մէջ է...»։

Մ. Ազեան

ՅՕԳՈՒՏ ԱԴԱՆԱՑԻՆԵՐԻ

Առաջ ունէինք (տես «Մշակ» № 58)—351 ր. 56 կ.։ Այնուհետև ստացանք դարձեալ 1) Բալախանիից, Ալ. Գրիգորեանի միջոցով, հանգանակած Կասպեան նաւթային ընկերութեան բանւորներից՝ 15 ր. 74 կ. (նուիրատուներն են՝ Ա. Գրիգորեան, Ս. Յարութիւնեան, Ս. Ահարոնեան՝ 1-ական ր., Ի. Մելքումեան, Զ. Ղարագեօզեան, Ան. Գրիգորեան, Բ. Մկրտչեան, Ա. Յարութիւնեան, Դ. Սահակեան, Վ. Արշակունի, Մ. Համբարձումեան, Բ. Բալիեվ, Ա. Նազարեան, Մ. Խաչատրեան, Հ. Սարգսեան, Թ. Սարուխանեան, Ու. Դադայեան՝ 50-ական կ., Մ. Բարխուդարեան 30 կ., Ա. Փահլեվանեան, Փ. Յակոբեան 25 կ., իսկ մնացեալ 5 ր. 16 կ. ստացված է 39 հոգւց։ Այս գումարից վերցված է պօստի ծախս 22 կ.), 2) Թիֆլիսից, Գէորգ Բարեկենդանեանի մահվան առիթով, Օ. և Ս. Դսւթեանններից, պսակի փոխարէն՝ 10 ր., 3) Մօսկվայից, Արտաշէս Երիբէգեանից՝ 3 ր., 4) Բաքումից, Մեսրոպ ա. ք. Մելեանի միջոցով Զարխչեան եղբայրներից, ի յիշատակ իրանց վաղամեռիկ եղբայր Միհրանի՝ 10 ր., 5) Ախտա կայարանից (Երևանեան նահ.), Գաբրիէլ Մուրադեանից՝ 10 ր., 6) Ֆեդչենկօ կայարանից (Միջին-Ասիական երկաթուղի), Աւետիս Աղաջանեանից՝ 27 ր. 25 կ. (նուիրել են՝ Աւ. Աղաջանեան 10 ր., ոմն 3 ր., Բ. Բաղդասարեան 1 ր., Գ. Բադալեան 2 ր., Խ. Յարութիւնեան 5 ր., Ի. Ղազարեան, Ա. Սուլէյմանեան, Յ. Ղարաբէկեան, Ա. Գաբրիէլեան մի-մի րուբլի և Ս. Նասիբանձէ—50 կ.)։ Գումարն է 75 ր. 99 կ.։ Ուրեմն նախորդ գումարի հետ ընդամենը 427 ր. 55. կոպէկ։

*) Վերոգրեալ խօսքերը չակերտների մէջ՝ վերցրել եմ ստենօգրաֆիայից բառացի կերպով։ Մ. Ա.

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

— Այսօրվայ տօնի պատճառով «Մշակի» հերթական համարը լոյս կը տեսնէ ուրբաթ, ապրիլի 9-ին։

— Ժողովրդական տան հայկական սեկցիան խնդրում է մեզ տպել, որ իրանից անկախ պատճառներով, հինգշաբթի, ապրիլի 8-ի համար յայտարարված «Դաւաճանութիւն» պիեսը չէ խաղացվելու։ Հերթական ներկայացումը լինելու է ապրիլի 19-ին և այդ օրը զօրութիւն ունեն 8-ի համար վերցված տոմսակները։

— Թիֆլիսում արդէն գարնանային անախորժելի եղանակ է։

— Կովկասի Փոխարքայի քաղաքացիական մասի օգնականը վաւերացրեց Քութայիսի նահանգական ատեանի որոշումը՝ դատարանին յանձնելու Զուգդիդի նախկին ոստիկանական պրիստաւ Ե. Կվարացխէլիային քր. պատժ. 354-րդ և 356-րդ յօդուածների մեղադրական կէտերով։

— Տեղական ռուսաց և վրաց թերթերը նեկրօլօգներ են նուիրել նորոգ հանգուցեալ ժուրնալիստ Ի. Տխօրժէվսկիի յիշատակին։

— Մինչև այժմ Ղզլարի պետական գանձատան կողոպտման մասին պարզվել են հետևեալ մանրամասնութիւնները. կողոպտված գումարի քանակն է 4054 ր., յափըշտակիչները եղել են գիւղացիներ. արդէն երևացել են կողոպտիչների հետքերը. տեղեկութիւն է տրված, որ սպանվածների ընտանիքները կապահովվեն ցմահ։

— «Հովիւ» շաբաթաթերթը փակվեց իշխանութեան հրամանով։

— Թիֆլիսի քաղաքային վարչութեան ծառայողները խնդրամատոյց եղան տալ զատկական տօների առիթով պարգևներ։ Վարչութիւնը, ի նկատի ունենալով որ ծառայողների ռոճիկներն անցեալ տարվանից աւելացված են, որոշեց մերժել նրանց խնդիրը։

— Կովկասի Փոխարքան թոյլ տուեց ներկայացնել Կովկասի բեմերի վրա ռուսերէն «Պիկնիկ» անունով դրամատիկական էտիւդը մի գործողութեամբ, հեղ. Վ. Մարկանաձէի։

— Մայրաքաղաքի և կովկասեան լրագիրներից մի քանիսի մէջ նկատողութիւններ երևացին, որ ռուսաց սինոդը, քննելով վրաց հոգևորականութեան ուղերձը աւտօկէֆալութեան մասին, յետաձգեց իր որոշումը մինչև համառուսական եկեղեցական համագումար հրաւիրելը։ Միևնոյն ժամանակ սինոդը, յիշեալ լրագիրների ասելով, երբ տեղեկութիւններ պահանջեց Վրաստանի էկզարխից վրացական եկեղեցու արդէ կացութեան մասին։ Այժմ բանից երևում է, որ բոլոր այդ տեղեկութիւնները անհիմն են, ոչ մի խնդիր և կարգադրութիւն չէ եղել և որ էկզարխին ոչ մի հարցմունք չէ ուղղված։

— Քաղաքային դումայական տեխնիկական մասնաժողովը ընդունեց ինժեներ Նալբանդեանի կազմած նախագիծը քաղաքային էլեքտրական կայարանի կառուցման համար։

— Մեզ գրում են Թաւրիզից, որ մօտ օրերս այնտեղ կը սկսի լոյս տեսնել հայերէն մի շաբաթաթերթ «Զանգ» անունով։ Թերթը լինելու է որոշ հոսանքի պատկանող խմբակցութեան օրգան և խմբագրվելու է տեղական ինտելիգենտների մի խմբի ձեռքով։

— Կ. Պոլսում հրատարակվող «Կոհակ» շաբաթաթերթը որոշված է օրաթերթի վերածել։ Կարճատև դադարից յետոյ նրա հրատարակութիւնը կը սկսվի այս օրերս։

— Վրիպակ «Մշակի» երէկվայ համարում, «Վերջին տեղեկութիւնների» բաժնում, Բեռլինից խփված հեռագրի մէջ մի սխալ է սպրդել։ Փոխանակ լոյս տեսնելու «локаутъ въ нѣсколько 140,000 рабочихъ» (?), տպվել է՝ «локаутъ въ какомъ»։

ՈՍՏԻԿԱՆԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

— Ոստիկանապետի ազդարարութիւնը ոստիկանութեան անունով. «Թիֆլիսի քաղաքային ոստիկանութեան նախկին քաղաքապահ Սերգէյ Չերնօգլազօվը 1909 թ. յունիս ամսին, կանգնած լինելով 11-րդ ոստիկանական թաղամասում երկաթուղային կամուրջի մօտ, նկատելով որ առևտրական Գէորգի Կուլումբէկօվը տանում է երկու լօթօ, փոխանակ նրան ոստիկանատուն տանելու արձանագրութիւն կազմելու համար՝ ձկնորսութեան կանոնները խախտելու մասին, վերցնում է նրանից մի ձուկ իբրև նուէր, 1 րուբլուց ոչ աւելի արժողութեամբ, և ազատում նրան։

«Այդ հվարմունքի համար քաղաքապահ Չերնօգլազօվը ենթարկվեց պատասխանատուութեան, և Թիֆլիսի նահանգական դատարանը քննելով այդ գործը ներկայ ապրիլի 1-ին դատապարտեց նրան բոլոր իրաւունքներից զրկման և մէկ տարով բանտարկութեան։

«Այս մասին հարկաւոր եմ համարում յայտնել ինձ ենթակայ Թիֆլիսի ոստիկանութեան նրա համար, որպէսզի նրա իւրաքանչիւր պաշտօնեայի համար հաստատապէս յայտնի լինի՝ թէ որ ստրճանքի օրէնքը խիստ է պատժում ծառայական յանցանքները և տարբերութիւն չէ դնում ոչ ոքի միջև»։

— Թիֆլիսի ոստիկանապետը յանցագործներին ձերբակալելու մէջ ցոյց տուած եռանդի համար շնորհակալութիւն է յայտնում 12-րդ քաղաքամասի պրիստաւ Բաչուրինին, 3-րդ քաղ. պրիստաւի օգնական Տէր-Մարտիրոսեանին, թաղական վերակացուներ Ռօստօվսկիին, Մուրադօվին, Գոլոտիին և Ջիտիէշվիլիին։

աչքէ անցնելով կը զարմանամ տեսնել, թէ «Թանին» դեռ նոր աչքերը ծանր քունէ մը բացողի մը տպաւորութիւնը կը թողու։

Ցարգելի յօդուածագիրը, ընելէ վերջ իսկ այն խոշոր գիւտը՝ թէ Ադանայի աղէտին ծնունդ տուող պատճառները «եղած են ոչ թէ վարէն դէպի վեր, այլ վերէն դէպի վար», այսինքն՝ մեր առօրեայ խօսելակերպով՝ դըրդողներն ու սարքողները եղած են բարձրագոյն իշխանութիւնները, որոնք մինչև այսօր ալ կը մնան անպատիժ, կը զարմանայ, թէ քրիստոնեայ ժողովուրդը կասկածոտ աչքով կը նայի տակաւին կառավարութեան վրայ, որքան ալ առատաձեռնութիւն և գործով ցոյց տայ ան։

Զարմանալի՜ և անբացատրելի՜ պարագայ, այնպէս չէ՞....։

Ես առաջինը կըլլամ բողոքելու օտար կրօնաւաճառներու կատարած հաւատորսական զզուելի գործքերուն դէմ՝ բարեսիրութեան դիմակին տակ, և բոլորս ալ կասկածով և ահով կը նայինք այն երևոյթին վրայ, որ մեր նոր մատղաշ սերունդին մէկ մասը պարտաւորված է ընել ու մեծնալ այս օտարներու հսկողութեան ներքև, անոնց գաղափարներով, անոնց հոգիով, անոնց պատրաստած ծրագիրներով. սակայն, «Թանինի» շրջիկ աշխատակիցը շատ միամիտ մէկն ըլլալու բնոյթը չունի, որպէսզի անտեսէ թէ՝ հայրենասիրութեան կամ «օսմանցիութեան» վերացական ու ջուր չվերցնող քաղցրահնչիւն ֆրազներէն աւելի գերակշիռ կէտ մը կայ մարդկային կեանքի մէջ, ու այդ ալ իր անհատական ազատութեան և գոյութեան իրաւունքի սէրն է, որուն հանդէպ ամեն ինչ կը խորտակուի։

Եւ ճիշդ է, 1895-էն ի վեր, հայութեան մէկ ստուար մասը օտարութեան գիրկը նետողը։

Մենք զանազան ժամանակներ առիթ ունեցանք յիշելու, որ Երիտասարդ Թիւրքիոյ համար իր հպատակ տարրերուն իղձերուն դէմ տրամագծօրէն հակառակ ուղղութեան մը հետևիլ՝ պարզապէս կայծերու հետ խաղալ կը նշանակէ։ Ու կայծերու հետ շատ խաղացողը օր մըն ալ ինք կայրի անպատճառ։

Թիւրքիա, դեռ իր անկայ սահմանադրութիւնով և անորոշ դիրքով, շատ հեռու է անակնկալ վտանգներու դէմ հաւանական ապահովութենէ։

Ֆերդինանդ ցարի մը կամ Պետեր Թագաւորի մը Պոլիս այցելութիւնը շատ բան չի նշանակեր։

Թիւրքիոյ նման երկիր մը ամենէ աւելի կը կարօտի իր այլազան տարրերը իրար մօտ և իրեն գործակից պահելու լաւագոյն եղանակի մը։

Ինչո՞ւ հեռուները երթանք ժամանակի փոփոխումները տեսնելու՝ դեռ հազիւ 15 ամսուայ ընթացքին։ Առէք զինուորագրութեան օրինակը։

Ո՞ւր է հայ երիտասարդութեան ցոյց տուած առաջին օրերու խանդը։ Ո՞ւր է «օսմանցիութեան» համար ամեն բան զոհելու յանձնառու և պատրաստակամ հայ ցեղը։

Ատոր պատճառը չէ այնքան Ադանայի եղեռնին զոհուած հազարաւոր կեանքերը, որքան կառավարութեան բռնած յետադաս ցինիկ և անպատասխանատու ընթացքը՝ յանցաւորները պատժելու գործին մէջ։

Երբ հայ մայր մը կամ քոյր մը, զոհելով տուն, ամուսին կամ եղբայր, թերևս անոնց վրայ կուտայ նաև զոհ մը սահմանադրական կախաղանին, ալ ինչ հաւատքով ընդունի այդ սահմանադրութեան շնորհած պատարը՝ եթէ ոչ կասկածանքով։

Երբ հայ երիտասարդութիւնը կը տեսնէ իր եղբայրակիցներուն դիակներով կազմուած հէկատոմները, ինք ալ ինչ սրտով և եռանդով երթայ՝ այդ անողոք ճիւաղներուն անունը կրող հայրենիքին համար չարչարուի ու տաժանահարուի, ի պահանջել հարկին զայն պաշտպանելու կամ փըրկելու անիմաստ նպատակին սիրոյն։

Ասոնք կէտեր են, զորս որքան շուտով ըմբռնէ Երիտասարդ Թիւրքիան, այնքան լաւ կըլլայ բոլորին համար։

Վերջին պահուն, տակաւին այս տողերս չաւարտած, ալբանական սահմանագլխէն զարհուրելի լուրեր կը հասնին և այս հեռագիրներէն մէկը քանի մը հարիւր թիւրքական կորուստ մը կը գուժէ։ Ի՞նչ պիտի ընէ անկազմակերպ, դեռ ևս թոյլ և անոյժ Թիւրքիան՝ եթէ այդ ներքին ընդվզումներն աւելի հսկայ և բազմակողմանի համեմատութիւններ ստանան։

Մինչ մեր այս մեծ ուսգին տարեկիցը կողբանք այսօր, անգամ մը ևս այն յոյսը կունենանք, թէ Թիւրք նոր ռէժիմը աւելի խոհեմ և պատշաճ քայլեր պիտի առնէ գալիք տարուան ընթացքին, և յաջորդ տարին, փոխանակ բողոքի և դժգոհութեան, մեր մեծ ցաւին վերյիշումին մէջ պիտի ունենանք նաև մխիթարութեան պատճառ մը։

Գոնէ այդպէս կը սիրենք յուսալ։

Մինաս-Ցոլակ

◆ Ապրիլի 5-ին Թիֆլիսի 2-րդ կարգի վաճառականներ Ալեքսանդր և Լեւոն Ջավախօֆները, որոնք ապրում են Արխիֆի նրբափողոցում, № 13 տանը, յայտնեցին ոստիկանութեան, որ նոյն օրվայ գիշերը անյայտ չարագործներ ծակելով 1½ արշինանոց պատը Արշակունու յախճապակեայ պահեստի միջից՝ ներս են մտել իրանց խանութը, Արմեանսկի բազարում, Մանթաշեանի տանը, գողացել են մօտ 10,000 րուբլու զանազան մետաքսեայ ապրանք, որից յետոյ անյայտացել են։ Թաղական պրիստաւի կատարած հարցաքննութիւնը պարզեց, որ չարամիտները սկզբում մտել են Սարաջեվի իջևանատունը, ուր և գտնվում է Արշակունու պահեստը, և որ Ջավախօֆների խանութը պահպանում է Նոր-Բայազէտի գաւառի բնակիչ Գալուստ Աբրահամեանը, առանց որի, ինչպէս և մշակներ Թադոս Մաթոսեանի և Համբարձում Գրիգորեանի մասնակցութեան անկարելի էր կողոպուտը կատարել և ապրանքը դուրս բերել։ Յիշեալ անձինք կալանաւորված են։

◆ Ապրիլի 5-ին շուշեցի Տիգրան Սուքաթեանը, որ ապրում է Բագէեժայա փողոցի վրա, № 6 տանը, յայտնեց ոստիկանութեան, որ նոյն օրվայ գիշերը անյայտ չարագործներ սղոցելով Ալէքսանդր Մեչբանօվի մանրախանութը, ներս են մտել նրա գալանտէրէյնի խանութը և գողացել են 700 րուբլու ապրանք և 150 րուբլի արժողութեան ոսկէ ժամացոյցը, մատանին և այլն։ Քննութիւնը չէ հաստատում Սուքաթեանի ասածները և ոստիկանութիւնը կարծում է, որ դա յերիւրված է նրա կողմից։

◆ Ապրիլի 5-ին Փարսադանեանի կօշկեղէնի գործարանի կառավարիչ Իվան Սեւյօվը յայտնեց ոստիկանութեան, որ գործարանից և արհեստանոցից անյայտ մարդիկ զանազան ժամանակ գողացել են 6000 րուբլու ապրանք, որը նա նկատեց ստուգելու ժամանակ։ Թաղական պրիստաւի կատարած քննութիւնից երևաց, որ գողութիւնը կատարել է գիշերային պահապան Թիւրքահպատակ Սրբօ Զուկօն, որը ձերբակալված է։ Այս գործի առիթով ձերբակալված են նոյնպէս մի քանի հոգի, որոնց մօտ գտնվեց գողացված ապրանքի մի մասը։

◆ Ապրիլի 6-ին, գիշերվայ ժամը 3½-ին Գրօզնէնսկայա փողոցի վրա, Թիֆլիսեցի Իօսիֆ Մաչաւարիանիի տանը հրդեհ ծագեց, որ պատճառեց մօտ 3000 ր. վնաս։ Տունը ապահովագրված է 18,000 րուբլով։

ԼՈՒՐԵՐ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԻՑ

◆ Մէզիրէից Կ. Պօլսի «Արևելք» լրագրին հաղորդում են, որ այդ քաղաքում փետր. 13-ին պատահած մի դէպք սաստիկ սրել է տեղական հայ և Թիւրք ազգաբնակութեան բարի յարաբերութիւնները։ Բանն այն է, որ շրջակայ գիւղացի մի հայ երիտասարդ գնացել է Մէզիրէ՝ հաշի ծախելու։ Եւ որովհետև գնորդը Թիւրք է լինում, այդ պատճառով մի Թիւրք միջամտում է սակարկութեանը և պահանջում ծախողից, որ հայն իր ապրանքը ծախէ այն գնով, ինչ որ ինքը Թիւրք միջնորդը վճռել է։ Հայը հակառակվում է դրան։ Միջնորդ Թիւրքը, բորբոքված, հայհոյում է հային և ապտակում նրան։ Հայը, չը հանդուրժելով այդ նախատինքին, ինքն էլ իր կողմից է հայհոյում իր հակառակորդին և ապտակում։ Դրա վրա՝ Թիւրքերը խռնվում են և սկսում չորս կողմից հարուածներ հասցնել հային, առանց լսելու միջամտել ցանկացող հայերի յորդորներին։ Մի Թիւրք մօլլա էլ իր ձեռքի փայտով խփում է հայի գլխին ու ճղում և հրաւէր կարդում ներկայ խուժաններին՝ այդ «գեավուրին սատկեցնել»։ Շարժումն սպառնացել է աւելի տարածվել, բայց բարեբաղդաբար ոստիկանութիւնը շուտով է միջամտել և մի կերպ վերջ տուել միջադէպին։

◆ Վերջերս Կ. Պօլսում կազմակերպվել է մի ընկերակցութիւն, որի հիմնադիրներն են Թիւրքական մայրաքաղաքի յայտնի հայ առևտրականներ և որի նպատակն է Թիւրքական առևտրին ու ինդուստրիային զարկ տալ։ Այդ ընկերութեան հիմնադիրներն իջել են 1000-ական օսմ. ոսկի. մինչև այժմ հաւաքվել է 23,000 օսմ. ոսկի։

ԳԻՏՈՒԹ., ԳՐԱԿԱՆ., ԳԵՂ ԱՐ.

ԹԱՏՐՈՆ ԵՒ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ

Ապրիլ 4-ին Ժողովրդական Թատրօնում երաժշտական մասը տուեց երրորդ անգամ ձրի համերգ անդամների համար։

Համերգը կազմված էր երկու հետաքրքրաշարժ մասերից։

Մասնակցողներից ուշադրութեան արժանի էին տ. տ. Նիկօնօվա, Գենիսրօզօվա, պ. պ. Մուրադեան և Պօրժիցկի։

Տիկ. Նիկօնօվան, որ ունի բաւական դուրեկան մեցցօ-սօպրանօ ձայն, երգեց մեծ աջողութեամբ «Սադկօ» օպերայից մի քանի ռոմանսներ։

Մեծ բաւականութիւն պատճառեց երիտասարդ ջութակահար Պօրժիցկին, որը նուագում է մեծ զգացմունքով։

Ընդհանրապէս համերգը անցաւ աջող, մանաւանդ որ մի քանի մասնակցողներին ներդաշնակում էր այդ ընկերութեան նախագահ երաժշտագէտ Յովսէփ Տէր-Դաւթեանը, պատճառելով գեղարուեստական մեծ հաճոյք հանդիսականներին։ Ն. Դ.

Տ. Վ. Մելիքեանի յօբելեանական ներկայացումը

Բագու, 5 ապրիլի

Երէկ, ապրիլ 4-ին, երեկոյեան հասարակական ժողովարանի դահլիճում տեղի ունեցաւ ի պատիւ տ. Վ. Մելիքեանի 25-ամեայ բեմական գործունէութեան կազմակերպված ներկայացումը։

Ներկայացումը բաղկացած էր 4 մասերից. առաջին մասը ներկայացնում էր Օստրօվսկիի «Արգիւնաւոր պաշտօնի» 4-րդ գործողութիւնը, երկրորդը՝ «Պէպօյի» 2-րդ գործողութիւնը, երրորդը՝ «Փաստաբանի տօտ» վօդէվիլը և չորրորդը՝ Չէխօվի «Յօբելեանը»։

Այդ բոլորի մէջ, ինչպէս միշտ, այդ անգամ էլ յարգելի յօբելեարուհին փայլեց իր աջող խաղով։

Նա հանդէս եկաւ իր սովորական ամպլուաներում։

Դերասաններից ժամանակցում էր ներկայացմանը միայն Ոսկանեան. մնացածը սիրողներ էին։

Ժամը 9-ին բարձրացաւ վարագոյրը «Արգիւնաւոր պաշտօնով»։ Պօլինիայի դերը կատարում էր տիկ. Մելիքեան, իսկ նրա ամուսնու՝ Ժդանօվի դերը Ոսկանեանը։ Խաղը տարվեց սահուն։

«Պէպօն» անցաւ աւելի աջող, քան կարելի էր այդ պասել սիրողների խմբից։ Եփէմիայի դերը կատարում էր տիկ. Մելիքեան, Զիմզիմօվի դերը՝ Առաքելեան, իսկ Պէպօյինը՝ Չիժեան, որոնք պատկերացրին տիպերը բնական գոյներով։

Մեծ բաւականութիւն և ծիծաղ պատճառեց հանդիսականներին «Փաստաբանի տօտ» վօդէվիլը, ուր տիկինը ներկայացնում էր տիկ. Նազեանին։ Փաստաբանի դերը կատարում էր Արիստակեան, իսկ ծառայ Գիգօլինը՝ դերասան Ոսկանեան։

Երկրորդում տիկինը հանդէս էր գալիս տիկ. Միրչուտկինայի դերում։ Իսկ բանկի կառավարիչ Շիպուչինի դերում սիրող Արիստակեան։

Ընդհանուր առմամբ ներկայացումը անցաւ սահուն. սիրողները աշխատում էին պահպանել այն տպաւորութեան ամբողջութիւնը, որ թողնում էին իրանց մտածված խաղով թէ յօբելեարուհին և թէ դերասան Ոսկանեան։

Մի փոքր չափազանցութեան էր հասնում փաստաբանի և Գիգօլի յարաբերութիւնների մտերմութիւնը։

Հանդիսականների վրա ներկայացումը, ի հարկէ, լաւ տպաւորութիւն թողեց։ Հագիւ թէ սակայն լաւ, ոգևորիչ տպաւորութիւն թողներ դահլիճի կիսադատարկ լինելը խաղացողների վրա։ Ո՞ւր էր հայ հասարակութեան այն մասը գոնէ, որ սիրում է ճառել հայ թատրօնի յաւերժացման մասին, որ սիրում է խիստ պահանջներ առաջադրել հայկական բեմի աչքաթող արված սպասաւորներին։

Դրանցից եթէ ոչ շատերը, գոնէ մի մասը հէնց միևնոյն շէնքում բոլորել էին թղթախաղի սեղանների շուրջը։

Բագուեցիները գործնական մարդիկ են. գնում են այնտեղ միայն, ուր ոսկին շողշողում է, ուր դրամի ղնգոցը կանչում։

Չը նայելով դրան՝ յոյս կայ կարծելու, որ յարգելի յօբելեարուհին ոչ այնքան դժգոհ հեռանայ բագուեցիների մօտից։

Առաջին մասը վերջանալուն պէս՝ ներկայացումը կազմակերպող մասնաժողովի կողմից մատուցվեց նրան մի շքեղ ծաղկեփունջ, երկրորդից յետոյ դրամական մի նուէր ծրարի մէջ մի խումբ յարգողներից։

Իսկ վերջում, ինչպէս լսեցի, կը մնայ ներկայացումից զուտ օգուտ ոչ պակաս քան 500 րուբլի։

Այդ էլ մխիթարութիւն է։

Աւելին պահանջել այն հասարակութիւնից, որ ցիրկը, ըմբշամարտութիւնը գերադասում է թատրօնից, իսկ թղթախաղն ու լոտոն՝ գեղարուեստից — ինքնախաբէութիւն կը լինէր։

Թէև ցաւալի է, թէև շատ ամօթալի։

Լ. Դանիէլեան

ԹԱՏՐՈՆԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

◆ Ուրբաթ, ամսիս 9-ին, վրաց թատրոնում, յօգուտ վրաց մէջ գրագիտութիւն տարածող ընկերութեան տեղի կունենայ հոգեբանական դատավարութիւն Սումբատօվի «Դաւաճանութիւն» պիէսի երկու հերոսների՝ Զէյնաբի և Օթար-բէգի։

Թէ մեղադրողները, թէ պաշտպանները և թէ երդուեալ-դատաւորները կը լինեն վրաց մէջ յայտնի հասարակական և գրական գործիչներ։

◆ Ամսիս 8-ին, վրաց թատրոնում յօգուտ նոյն թատրոնի ծառայողների (կապելդիներ) կը կայանայ ներկայացում։ Կը խաղացվի Վ. Գունիայի փոխադրած «Զօրախաղեր» կօմէդիան։

ՄԱՏԵՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Karl Sakowsky, «Kindviehzucht Russlands», Dorpat, 1907.

Մեր երկրի ընթերցողների համար անհետաքրքրական չը պէտք է լինի Սակօվսկիի աշխատութիւնը «Ռուսաստանի անասնապահութեան» մասին, որի մէջ պատշաճաւոր տեղ են գտել յիշատակութիւնները նաև կովկասեան խոշոր եղջիւրաւոր կենդանիների մասին։

Հեղինակը իր աշխատութիւնը ներկայացրել է Բեռնի համալսարանին՝ դօկտօրական աստիճան ստանալու համար։

Դա մի ամփոփ ուսումնասիրութիւն է, որ պատկերացնում է Ռուսաստանի անասնապահութեան վիճակը քսաներորդ դարի սկզբին։

Գրքի մէջ բերված է մատենագիտական այն գրուածքների ցուցակը, որոնց վրա հիմնվել է հեղինակը իր աշխատութիւնը կազմելու ժամանակ։

Սակօվսկիի աշխատութիւնը թէև շատ համառօտ է, այնուամենայնիւ իբրև ամբողջացրած մի նկարագիր ուսանելի է և հետաքրքրական այն բոլոր անձերի համար, որոնք կը ցանկանային ընդհանուր գաղափար կազմել Ռուսաստանի անասնապահութեան մասին։

Իսկ արտասահմանեան մատենագիտական գրականութեան համար նա մի արժէքաւոր երկասիրութիւն է, որ լրացնում է այդ գրականութեան մէջ վաղուց զգացված պակասը։

Գրքի մէջ զետեղված են կովերի տեսակների մի քանի նկարները, որոնցից երկուսը պատկերացնում են Անդրկովկասի կովերին։ Չէ կարելի համարել նկարված այդ նմուշները աջող և բնորոշ։ Բայց հեղինակը վերցրել է այն, ինչ որ ճարել է։

Ա. Ք.

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Թիֆլիս, 5 ապրիլի

«Եկեղեցական առողջարանութեան շուրջը» վերնագրով հրապարակական գրոյցս առիթով, մարտի 20-ից յետոյ, համարատուութիւն երևցաւ նախ «Սուրհանդակի» № 86-ում և ապա՝ «Մշակի» № 73-ում։ Առաջինը պարունակում է իր մէջ թերութիւններ մեր Վեհափառ Հայրապետի նամակների բովանդակութեան վերաբերեալ։ Իսկ երկրորդը՝ ապշեցուցիչ տեղեկութիւններ գրոյցիս առաջաբանի վերաբերեալ և այլն։ Որպէսզի այդ առիթներով յարգելի տեղեկատուների հետ բանակռիւ չը բռնվենք և աւելորդ վիճաբանութիւններով չը ձանձրացնենք հայ ընթերցողներին, ես բարւոք եմ դատում յանձնել տպելու «Մշակում» գրոյցիս առաջին մասը ճիշդ այնպէս, որպէս ես արտասանել եմ և կարդացել բազմաթիւ ունկնդիրներիս առջև (այո, բազմաթիւ, թէև բժիշկներ և քահանաներ, իրաւ, քիչ էին թւով)։ Ինչ կը վերաբերի յարգելի արուեստակցիս՝ բժ. Աղասարեանցի տեղեկատուութեան այն կէտին, որ ես իբր վիրաւորել եմ բժշկական ամբողջ կորպօրացիան անպատեհ կերպով, դա պարզ թիւրիմացութիւն է։ Երբ տպագրվի իմ զրոյցի երկրորդ մասը կամ «Մշակում» և կամ ամբողջութեամբ «Առողջապահ» թերթում, ամենքը կը համոզվեն, որ ես քննադատում եմ առհասարակ մի սխալ սիստեմ բիւրօկրատական կամ ձևական անկենդան օրէն-սպրութեան և ոչ թէ բժիշկներին. ես շօշափում եմ մի կարևոր սկզբունքային հարց՝ եկեղեցական և բժշկական դասի իրաւասութեան սահմանների մասին. իսկ այդ հարցը շօշափելը ոչ թէ վիրաւորվելու տեղիք պիտի տայ, այլ լուրջ խորհրդածութեան...։

Բժշկապետ Ա. Բարայեան

Պատասխան Յ. Տէր-Գրիգորեանին

Թիֆլիս, 6 ապրիլի

Քանի որ ձեր միջնորդ դատաւորները բռնված են խմբից դուրս անձնաւորութիւններից, ես ևս, փոխելով իմ նշանակած դատաւորներին, նշանակում եմ դրսի մարդկանցից, որոնց կը ներկայացնեմ ձեռնիններին հէնց առողջանալուս երկրորդ օրը՝ նախագահ ընտրելու համար։

Իսկ Դաւիթխանեանը և Ստամբօլցեանը կը մնան վկայութեան համար, որպէս ընկերութեան վերատեսուչ յանձնաժողովի անդամներ։ Թատերասէր Գ. Փիրումեանց

Շուշի, 1 ապրիլի

«Մշակի» № 57-ի գաւառական տեղեկութիւնների բաժնում ես գրել էի, որ «կօնսիստորիայի կարգապահը իր գործը թողած կուսակցութիւններով է պարապում և քաղաքի խաղաղ մթնոլորտը պղտորում։ Նա թոյլ է տուել իրան ամեն մի գործակալի ծրարներում դնել նաև մի-մի մասնաւոր նամակ, գործակալական շրջաններից այս և այն անձին ընտրելու», և աւելացրել էի, որ «լաւ կը լինի, որ բեկանվին այդ ընտրութիւնները և նոր ընտրութիւն նշանակվի»։ Այժմ նոյն կարգապահը «Մշակի» № 67 ում հերքում է մեր ասածը և ասում է, որ ինքը «պաշտօնական ծրարների մէջ մասնաւոր նամակներ չէ դրել»։

Արդ՝ լրագրի հիւրասիրութիւնը չարաչար գործածելուց և երկար վիճաբանութիւնից խուսափելու համար, հրաւիրում եմ կարգապահին ընտրել երկու կողմնակի անձանց, երկուսն էլ ես կընտրեմ և ես, հանդէս գալով նրանց առաջ, փաստօրէն կապացուցանեմ, որ նախ կօնսիստորիայից պատգամաւորներ ընտրելու համար պատրաստված շրջաբերականները, փոխանակ դրա համար նշանակված պաշտօնեան ծրարելու և գործակալներին ուղարկելու, ինքը կարգապահն է ծրարել, երկրորդ՝ մասնաւոր նամակներ է դրել նրանց մէջ, երրորդ՝ երբ կօնսիստորիայի անդամները կամեցել են ծանօթանալ այդ խնդրի հետ և բոլոր գործակալներին հրաւիրել կօնսիստորիա, կարգապահը կօնսիստորիայի հաշւում աւանդել է խնձալով իրան՝ ուրանալ նամակների գոյութիւնը։ Ես կը բաւականանամ, որ ընտրված անդամները, իրողութեանը ծանօթանալուց յետոյ, իրանց քննութեան արդիւնքը հրատարակեն լրագրի միջոցով։

Z.

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՊԵՏԵՐ. ՀԵՌ. ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

5 ապրիլի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Քաղաքապետը դադարեցրեց «Новый Вехоъ» թերթի հրատարակութիւնը։

Ռուսաց կառավարութիւնը հրաւէր ստացաւ մասնակցել առևտրական պալատների, առևտրական և արդիւնաբերական ընկերութիւնների միջազգային համագումարին, որ կայանալու է յունիսին Լօնդօնում, առևտրի մինիստրի պատուաւոր նախագահութեամբ։

ՄԱՐԻՈՒՊՕԼ։ Բացվեց առևտրական բօրսա։

ԼՈՒԳԱ։ Գիշերս այրվեց Տրօսկինայի ջրաղացը և սղոցագործարանը։ Վնասները խոշոր են։

ՆԻՑՑԱ։ Օդագնաց Եֆիմօվը թռիչք կատարեց 72 րօպէ և վերցրեց 3 ուղևորի։

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ ՅԱՅՏՆՈՒՄ Է

Ստաւրոպոլ, Ս. Խաճ. Տէր-Յովհաննիսեանցին.—Ձեր հերքումը անկարելի եղաւ ժամանակին հրատարակել, իսկ այժմ անյարմար է։

Վերին-Ագուլիս, Ս. Սուլխանեանին.—Հասցէն փոխելու համար պէտք է ուղարկել 40 կոպ. (կարելի է և մարկաներով)։

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ Ա. ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Յ. ՏԷՐ-ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ
Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

Տ Ե Ղ Ե Կ Ա Տ Ո Ւ

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

(Ձմեռային երթևեկութիւն)

(Ժամերը նշանակված են Թիֆլիսի ժամանակով)

ԹԻՖԼԻՍԻՑ ՄԵԿՆՈՒՄ Է

ԲԱԳՈՒ՝ պօստատար գնացքը 11 ժ. 40 ր. գիշեր., Գանձակ է հասնում 6 ժ. առաւօտ., Եւլախ՝ 8 ժ. 9 ր. առաւօտ., Հաջի-Կաբուլ՝ 1 ժ. 12 ր. կէսօր., Բալաջարի՝ 4 ժ. 45 ր. ցերեկ., Բագու՝ 6 ժ. 9 ր. երեկ.։ Մարդատար գնացք № 6՝ 8 ժ. 11 ր. երեկ., Գանձակ է հասնում 2 ժ. 32 ր. գիշեր., Եւլախ՝ 4 ժ. 41 ր. գիշեր., Հաջի-Կաբուլ՝ 9 ժ. 12 ր. ցերեկ., Բագու՝ 2 ժ. 10 ր. ցերեկ.։ Խառն գնացք չորրորդ կարգի վագօններով, միայն ըստ հարկի կարևորութեան, 7 ժ. 3 ր. առ., Բագու է հասնում 11 ժ. 43 ր. կէսօրվայ։ Արագացված գնացք № 12՝ 10 ժ. 11 ր. երեկ., Գանձակ է հասնում 4 ժ. 13 ր. գիշեր., Եւլախ՝ 6 ժ. 8 ր. առ., Հաջի-Կաբուլ՝ 10 ժ. 32 ր. ցեր., Բալաջարի՝ 1 ժ. 45 ր. կէսօր., Բագու՝ 2 ժ. 20 ր. ցերեկ.։

ՋՈՒԼՖԱ-ԵՐԵՒԱՆ՝ պօստատար 1 ժ. 37 ր. գիշ., Ալէքսանդրօպօլ է հասնում 12 ժ. 21 ր. ցեր., Էջմիածին կայարան՝ 5 ժ. 30 ր. եր., Նախիջևան՝ 11 ժ. 30 ր. գիշ., Ջուլֆա՝ 1 ժ. 4 ր. գիշ.։ Մարդատար ապրանք.՝ 4 ժ. 20 ր. ցեր., Ալէքսանդրօպօլ է հասնում 3 ժ. 16 ր. գիշ., Էջմիածին՝ 8 ժ. 46 ր. առ., Ուլուխանլու՝ 9 ժ. 16 ր., Երևան՝ 10 ժ. 14 ր. առ., որից դէնը այլ ևս չէ գնում։ Խառն գնացք չորրորդ կարգի վագօններով՝ ըստ հարկի կարևորութեան՝ 5 ժ. 8 ր. ցեր., Ալէքսանդրօպօլ՝ 6 ժ. 56 ր. առ., որից դէնը այլ ևս չէ գնում։

ԲԱԹՈՒՄ՝ մարդատար № 7՝ 8 ժ. 10 ր. երեկ., Բաթում է հասնում 9 ժ. 42 ր. առ.։ Պօստային՝ 9 ժ. 42 ր. երեկ., Բաթում է հասնում 11 ժ. 48 ր. առ.։ Մարդատար № 5՝ 1 ժ. գիշ., Բաթում է հասնում 2 ժ. 8 ր. ց.։

ԹԻՖԼԻՍ Է ՀԱՍՆՈՒՄ

ԲԱԳՈՒԻՑ՝ պօստատար գնացքը 8 ժ. 42 ր. առաւ., մարդատար № 5 12 ժ. 11 ր. գիշ., Արագացված № 11՝ 10 ժ. 47 ր. առ.։ Վերջին գնացքը չէ գնում Բաթում։

ԲԱԹՈՒՄԻՑ՝ մարդատար № 6՝ 7 ժ. 21 ր. երեկ., պօստային՝ 10 ժ. 40 ր. երեկ., մարդատար № 8՝ 12 ժ. 17 ր. կէսօրին։ Վերջին գնացքը Բագու չէ գնում։

ՋՈՒԼՖԱ-ԵՐԵՒԱՆԻՑ՝ պօստատար 6 ժամ 19 ր. առ., մարդատար-ապրանքատար՝ 6 ժ. 44 ր. երեկոյեան։

ԱԼԷՔՍԱՆԴՐՕՊՕԼԻՑ խառն գնացք 4-րդ կարգի վագօններով՝ 4 ժ. 48 ր. գիշերվայ։

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ
ԲԺՇԿԱՊԵՏ Բ. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆԻ
Հիմնված 1880 թ.
(Կուկիա, Վօրօնցօվի արձանի հանդէպ)
Ամեն օր, բացի կիրակի օրերից
ԸՆԴՈՒՆՈՒՄ ԵՆ ՅՈՐԵՑԸ
Բ. Ա. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ—11—12 ժ. վիրաբուժութեան և վեներական (սիֆիլիս) հ.։
Կ. Մ. ՋԻԿՕՎԱՆԻ—9½—11 ժ. աչքի, ներքին և նեարդային։
Զ. Ի. ԲԱԲԱՆԱՍԵԱՆ—10—11 ժ. մանկաբարձութեան, կանանց և երեխայոց հ.։
Ն. Տ. ՄՈՒԼԻՆ—10—12 ժ. ականջի, կոկորդի և քթի հիւ.։
Մ. Գ. ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ—11—12 ժ. մորթու, վեներակ., վիրաբուժութեան և միզասեռ. հ.
Ա. Մ. ՓՈՂԻՆՕՎ—12—1 ժ. ներքին և երեխայոց հիւ. և ծաղկահատ.։
ԿԻՆ-ԲԺԻՇԿ Պ. Ս. ԶԻԼԲԵՐՇԱՑ—12½—1½ ժ. մանկաբարձ., կանանց և երեխայոց հ.։
Ա. Պ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ—1—1½ ժ. ներքին և երեխայոց հիւ.։
Բ. Գ. ԱՂԱՍԱՐԵԱՆ—1½—2 ժ. ներքին և երեխայոց հ.
ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ Մ. Ֆ. ԲՈՂԴԱՆՕՎԱ—9½—1 ժ., պլոմբներ և արհեստական ատամներ։
ԵՐԵԿՈՅԵԱՆ
ԿԻՆ ԲԺԻՇԿ Պ. Ս. ԶԻԼԲԵՐՇԱՑ—6—6½ ժ. մանկաբարձ., կանանց և երեխայոց հ.։
Ի. Ֆ. ՄԱՐՑԻՇԵՎՍԿԻ—6—7 ժ. ներքին և երեխայոց հիւ. և ծաղկահատ.։
ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ Մ. Ֆ. ԲՈՂԴԱՆՕՎԱ—6—7 ժ.։
Վճարը 50 կ.։ Չքաւորներն ձրի։ Համախորհրդի (կօնսիլիումի) և օպերացիայի համար առանձին։
Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝
Բժշկապետ Բ. Նաւասարդեան
103. 0—36

ԲԺԻՇԿ
Ա. ՄԽԻԹԱՐԵԱՆՑ
Սիֆիլիս, միզասեռական, վեներական և կաշու հիւանդութիւններ։
Ընդունելութիւնը
ամեն օր (առաւօտեան ժ. 12½—2.
(երեկոյեան ժ. 5—7.
Կիրակի օրերը միայն առ. ժ. 11—12½.
Հասցէն Սօլօլակ, Բէհբութեան փ., № 33.
(օ. մ.) 1044. 100—99

ԲԺԻՇԿ
Գ. Ն. ՄԱՂԱՔԵԱՆ
ՆԵՐՔԻՆ ԵՒ ԵՐԵԽԱՅՈՑ
ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
առանձնապէս ՍՏԱՄՈՔՍԻ և ԱՂԻՔՆԵՐԻ հիւանդութիւններ։
Ընդունելութիւն ամեն օր { 5—7 ժ. երեկ.
Միքայէլեան փող., № 36. Տելէֆօն № 388
(օ. մ.) 1216. 100—98

ՄԵԴԻՑԻՆԱՅԻ
ՖԵԼԴՇԵՐ-ՄԱՍՍԱԺԻՍՏ
Ա. Գ. ԵՍԱՅԵԱՆ
Բժիշկների որոշմամբ կատարում է կաշուի տակ սրսկումներ, լուացումներ (спринцов.), վէրքի փաթաթումն, դեղերի քսումն (втиранie) և այլն։ Էլեկտրականութիւն ըէվմատիզմի, պարալիչի, սեռական անկարողութեան և թուլութեան դէմ։ Մասսաժ էլեքտրական գործիքով և ձեռքով. մասնաւոր և ընդհանուր մասսաժ։ Բժշկական մարմնամարզութիւն, ծաղկահատութիւն։ Օտարերկրեայ հիւանդներին ցոյց է տալիս մասնագէտ հմուտ բժիշկների։ Խորհուրդը 50 կոպ.։ Ընդունելութիւնը՝ կանանց—3—3½ ժ., տղամարդկանց—3½—4½ ժ.։ Семеновская ул.. № 9.
(կ. հ.) 77. 50—21

Թիֆլիսի Քաղաքային Վարչութիւնը
խնդրում է այն անձերին, որոնք վճարել են քաղաքային տուրքերը X, XI և XII Թաղական ոստիկանատներում՝ №№ 28903, 28905 և 28916 անդորրագրերով, որոնք տրված են հարկահաւաք Ֆեօդօրօվի ձեռքով, ներկայացնել յիշեալ անդորրագրերը Քաղաքային Վարչութեան IV բաժանմունքը՝ զբաղմունքի օրերը՝ առաւօտեան ժամը 10-ից մինչև ցեր. ժամը 2-ը, այդ առիթով ծագած թիւրիմացութիւնները պարզելու համար։
(ա. օ.) 374. 3—3

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ! ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ! ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ!

կասէ իւրաքանչիւրը, ով ընէր կը տայ սոորև յիշված զարնիտուրը՝ բաղկացած 18 առժէք., օգտակէս եւ հաս-հաս առարկաներից— մինչև օրս չեղած գնով—
ՄԻԱՅՆ 4 ր. 85 կ. (փոխ. 15 ր.)
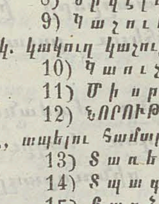
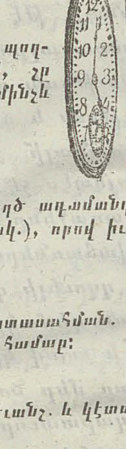
1) Տղամ. գրպ. գեղ. բաց ժամաց. անգլ. խսկական սև պողպատից, ամուր շինուածք, անկէր (ոչ ցիլինդր), ընթացքը քարերով, շը սեղմվող կապանակով, փոշուց զերծ պահող տակիով, ձայնաւոր և մինչև րօպէները ստուգված ընթացքով։
2) Էլեգանտ շղթայ խսկակ. նիկէլից, երկար կամ կարճ։
3) Բրէլօկ նոյն մետաղից։
4) Ժամաց. գողացվելուց պահպանող իր։
5) Իսկական ոսկուց՝ 56 յարգի՝ մատանի (տես նկարը) արհեստ. կեղծ ադամանդով։
6) Ամերիկ. պատենտ. անվնաս ածելի «Սօլինգէն» (տես նկ.), որով իւրաքանչիւրը, նոյնիսկ մթութեան ժամանակ, կարող է ինքն իրան սափրել։
7) Նիկէլեայ թաս։
8) Նիկէլեայ վրձին։
9) Կաշուէ պօրտմօնէ փողի համար, 6 բաժ. (առ. բաժ.՝ ոսկու համար), արտասահման. խակ. կակուղ կաշուց և մեխանիկ. փականով՝ պարունակելով իր մէջ զաղտնի տեղ կնիքի համար։
10) Կաուչուկէ կնիք պատուիրողի անուն-ազգանունով։
11) Միսրուակ թանաք կնիքի համար։
12) ՆՈՐՈՒԹԻՒՆ! Տնային պատենտ տպարան, որ պարունակում է մօտ 200 տառ, թւանշ. և կէտադր. նշ., տպելու համար այցետոմսեր, բլանկներ, ծրարներ և այլն։
13) Տառերի համար ունելիք։
14) Տպագրական մամուլ։
15) Բարձ տպար. մշտական մուրի համար։
16—18) Տուալէտային շքեղ նեսսէսէր, շուրջը սադրի կաշուց, պարունակելով իր մէջ յղկված հայելի, սանր ու պրիբոր՝ ատամներն ու ականջները մաքրելու համար։
Այդ բոլորը միասին՝ փոխ. 15 ր. միայն 4 ր. 85 կ.։ Կանացի բաց ժամաց. 17 յաւելուածներով 5 ր. 35 կ.։ Տղամ. և կան. փակ (խուլ) ժամաց. (ցիլ.) 17 յաւել. 5 ր. 85 կ. Ուղարկ. ենք շուտափոյթ, պատուէրն ստանալուն պէս, երաշխաւորելով ճիշդ ընթացքի համար 6 տարով, առանց կանխավճարի։ Ճանապարհածախսը 50 կ., Սիբիր և Միջին-Ասիա 90 կ.։ Պատուէրները խնդրում ենք հասցէագրել.
Въ „БАЗАРЪ НОВОСТЕЙ". Варшава, Грибная пл. 6—69.
P. S. Խնդրում ենք կատարել հաւատ ընծայել, քանի որ ուղարկ. ենք լաւ յատկ. ապրանք, որի համար և ստանում ենք բազմաթիւ շնորհակալ. և գովաս. նամակներ։
Թղթակցութիւնները ռուսերէն։
(փ. 24, մ. 10, 25, ապ. 7) (B. 4348) 49. 6—6

Типографія „Экономія" Большая Ванкская № 3.